

Ἀκουιλίου τίτλου. τὴν γὰρ iniuriarum Ἰουλιανὸς ἀρνέεται τῷ πατρὶ. οὐδὲ γὰρ ὕβρεως χάριν ὁ σκυτοτόμος ἐποίησε τοῦτο, ἀλλὰ διδασκαλίας ἔνεκα. [Sch. z. II. 452. sq.]

ἐὰν λάβῃ τις — τὴν λιθέαν] Κυρίλλου. Ὁ λαβὼν λίθον ἐπὶ τῷ ἐγκλείσει ἢ γλύψῃ, εἰ κλασθῇ μὴ κατὰ κοίλησαν αὐτοῦ, ἀλλὰ βιτίῳ τοῦ λίθου, οὐ κατέχεται, εἰ μὴ καὶ τὸν κίνδυνον ἀνεδέξατο. [Sch. a. II. 453.]

ἐὰν μὴ βρωτον γένηται] Ἰδῶκα κναφεὶ βαπτέαν ἐσθῆτα. ταύτην μύες ἔγραπον. κρατηθῆσεται τῇ λοκάτῃ. ἔδει γὰρ αὐτὸν φυλάττειν ἐπιμελῶς τὴν ἐσθῆτα, καὶ τρέφειν ἐκείνην τὰ ζῶα τὰ δυνάμενα τοὺς μύας ἀποσοβεῖν. εἰ δὲ ἡλλάξατο τὸ δοθὲν αὐτῷ ὑπ' ἐμοῦ, καὶ τὸ ἐμὸν ἐτέρῳ δέδωκε^{cc)}, ὥστε ἐμοὶ παρέσχε το ἀλλότριον, κατὰ ἀγνοίαν δὲ τοῦτο γέγονεν ὑπ' αὐτοῦ, κατασχεθῆσεται τῇ λοκάτῃ. ἡαθυμίας γὰρ ἐστὶν ἀπὸ δεικῆς, ἀγνοήσαι αὐτὸν ἐκατέρου ἐσθήματος τὸν δεσπότην. [Sch. b. II. 453.]

ἐὰν παρίόντων τῶν στρατιωτῶν] Ἐμίσθωσά τινα τὸν ἐμὸν οἶκον. πλήθους στρατιωτῶν παραγενομένου, μετῴκισεν ὁ μισθωτὴς τοῦ οἴκου. οἱ δὲ στρατιῶται γενομένοι κατὰ τὸν οἶκον, θυρίδας ἢ καὶ ἑτέρα τὰ ἀφείλοντο, καὶ τῷ οἴκῳ ζημίαν οὐ μετρίαν προσήγαγον. ζητοῦμεν, εἰ κρατεῖται τῇ λοκάτῃ. καὶ λέγομεν, κατέχεσθαι αὐτὸν ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ, εἰ μετῴκησε, μὴ προμηνῦσας τοῦτο τῷ δεσπότη. ὁ δὲ Λαβέων φησί, εἰ δυνάμενος ἀντιστῆναι τοῖς στρατιώταις ὁ τὴν οἰκίαν μισθωόμενος οὐκ ἀντέστη, ἔνοχος ἐστὶ τῇ λοκάτῃ. καὶ ἀληθὴς ἢ τοῦ Λαβέωνος γνώμη. εἰ δὲ οὐκ ἠδύνατο μὲν ἀντιστῆναι, οὐ προεμύνησε δὲ τῷ δεσπότη διὰ τὸ μὴ καὶ ὅσον ἐσχηκέναι, οὐκ ἐνέχεται. ὥστε οὖν ζητοῦμεν, εἰ ἠδύνατο ἀντιστῆναι. τοῦτον δὲ μὴ ὄντος, ἀπαιτοῦμεν αὐτὸν προμηνῦσαι. εἰ γὰρ ὑπερέβαινε τὴν αὐτοῦ δύναμιν τὸ ἐναντιωθῆναι καὶ τὸ προμηνῦσαι· δεῖ γὰρ ἀμφοτέρω συνδραμεῖν· οὐ κατέχεται τῇ λοκάτῃ. [Sch. c. II. 453.]

ἐὰν μισθώσωμαι σταθμία] Κυρίλλου. Ἐμίσθωσά σοι μέτρα. ταῦτα ὁ ἀγορανόμος ἔκλαυεν. εἰ ἀδίκῃ ἦσαν, καὶ ἡδεῖς ἀδίκῃ, ἢ καὶ κοίλῃ σου τοῦτο γέγονε, κατέχη. [Sch. d. II. 453.]

ἐὰν τις μισθώσῃται ποιῆσαι ἔργον] Δέδωκα ἐργολάβῳ τινὲ τυχὸν νομίσματα ἐπὶ τῷ κτίσαι μοι οἶκον εἰς δύο μηνῶν, εἰπὼν, ὥς εἰ μὴ γένηται ὁ οἶκος εἰς τῆςδε τῆς προθεσμίας τῶν δύο μηνῶν, ἐξείναι μοι μεταμισθῶν τοῦτον. οὐκ ἄλλως κατασχεθῆσεται ὁ ἐργολάβος τῇ λοκάτῃ, εἰ μὴ δυνήθῃ κακέινος εἰς τῶν δύο μηνῶν τὸ ἔργον ἐτέρῳ μισθῶσαι. ἐν ᾧ γὰρ οὐκ εὐρὲς τινα τὸν ἀνεχόμενον εἰς δύο μῆνας τὸ ἔργον πληρῶσαι, δοκεῖ ὥστε ἐπὶ ἀδύνατον αἰρεσιν μισθῶν τὸ ἔργον, καὶ ὥς ἀνυποστάτον ὄντος τοῦ συμφωνήσαντος, οὐκ ἐναχθῆσεται τῇ λοκάτῃ ὁ ἐργολάβος. οὐ πρότερον δὲ δύναται τοῦτο μεταμισθῶν, εἰ μὴ παραδράμῃ^{d)} ὁ ἐν τῇ προτέρᾳ μισθώσει ὁρισθεὶς χρόνος. [Sch. e. II. 453.]

Κυρίλλου. Εἰ μισθώσω σοι ἔργον, ἐφ' ᾧ εἰ μὴ εἰς δύο μῆνας τοῦ χρόνου πληρωθῇ, μεταμισθῶν αὐτό, οὔτε κινῶ κατὰ σου πρὶν ἢ μεταμισθῶν ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὅρον, οὔτε μεταμισθῶ πρὸ τῆς προθεσμίας. [Sch. e. II. 454.]

Στέφανος. Ὡςτε καὶ μίᾳ μὲν ἡμέρᾳ ὑπολείπεται τῆς ὁρισθείσης προθεσμίας, ὥς λοιπὸν μὴ δὲ ἐπιτέσθαι, αὐτὸν δύνασθαι τὸ ἔργον πληροῦν ἐντὸς τῆς ὁρισθείσης προθεσμίας, οὐδὲ οὕτως δύναται ὁ μισθώσας τὸ ἔργον μεταμισθῶν, εἰ μὴ καὶ αὐτὴ ἡ ἡμέρα παρέλθῃ. σημειῶσαι οὖν ἐπὶ χωροῦ γραφοῦτος ἐπαγγελιαμένου, ἢ ἐπὶ τιος συμφωνήσαντος διδάσκειν τεχνίτην τινὰ ἐντὸς ῥῆτῆς προθεσμίας, καὶ ἄλλως εἰπεῖν ἐπὶ πάντων τῶν ἀδύνατά τινα συμφωνούντων. ἐπὶ γὰρ τούτων οὐκ ἄλλως δύναται τις μεταμισθῶσαι, εἰ μὴ παρέλθῃ πρώτη ἢ προθεσμία. καὶ παρελθούσης δὲ αὐτῆς οὐδὲ οὕτως δύναται μεταμισθῶσαι, εἰ μὴ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ὥρῳ τὸν μεταμισθούμενον μὲν εὖρη. [Sch. e. II. 454.]

ἐὰν μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὸν χρόνον] Ἐμίσθωσά σοι τὸν ἐμὸν ἄγρον εἰς πενταετίαν, λαβὼν ἐγγυητὰς ἐπὶ τῇ μισθώσει, δοθέντων δὲ καὶ ἐνεχύρων. πληρωθείσης οὖν τῆς πενταετίας οὔτε ἐξώθησά σε ἐγὼ τοῦ ἄγρου, οὔτε σὺ ἀνεχώρησας. δοκεῖ τοῖνυν ἀνανεοῦσθαι μετὰ τὴν ἡμῶν ἢ μίσθωσιν, καὶ τὰ ἐνεχύρα δὲ ἐπὶ στήματι μένειν, ὥς βιβ. δ'. τοῦ κοδ. τιτ. ἐς. διατ. ις'. εἰ γε σὺ τούτων ὑπῆρχες δεσπότης· εἰ γὰρ ἑτερος ὑπὲρ σοῦ ταῦτο ἐνεχύρωσεν, οὐκ ὑπόκειται ταύτῃ σιωπῆως ἀνανεομένη μισθώσει· εἰ μὴ καινότερα συναινέσεις γένηται τοῦ δεσποτοῦ τῶν ἐνεχύρων. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ πό-

legem Aquiliam. Nam iniuriarum actionem patri Iulianus denegat. Non enim iniuriarum causa sutor hoc fecit, sed praecipendi causa.

4) si quis acceperit gemmam] Cyrilli. Qui gemmam includendam accepit vel insculpendam, si non culpa eius, sed vitio lapidis fracta sit, non tenetur, nisi periculum receperit.

5) si mures roserint] Fulloni vestem poliendam dedi. Mures eam roserunt. Locati tenebitur: debuit enim vestem diligenter servare, et ea animalia nutrire, quae mures possent abigere. Quodsi datum ei a me permutaverit, et alii dederit, et mihi alterius, idque per ignorantiam ab eo factum sit, locati tenebitur. Negligentiae enim documentum est, eum utriusque vestimenti dominum ignorasse.

6) si militibus transeuntibus] Locavi cui-dam domum meam. Globo militum adveniente, conductor domus migravit. Milites autem domum intrantes fenestras et alia quaedam sustulerunt, et non mediocriter damnum domui intulerunt. Quaerimus, an ex locato teneatur. Et ea actione eum teneri dicimus, si migravit, nec id antea domino denuntiavit. Labeo autem ait, si conductor domus, cum militibus posset resistere, non restitit, locati tenebitur. Et vera est Labeonis sententia. Si vero resistere quidem non poterat, domino autem non denuntiavit, quod tempus ei non sufficit, non tenetur. Itaque quaerimus, an resistere potuerit. Quodsi non potuit, exigimus, ut denuntiet. Nam si nec resistere, nec denuntiare potuit, (utrumque enim concurrere oportet,) ex locato non tenetur.

7) si mensuras conduxero] Cyrilli. Mensuras tibi locavi. Eas Aedilis fregit. Si iniquae fuerunt, tuque iniquas esse scivisti, vel culpa tua id factum est, teneris.

8) si quis conduxerit opus faciendum] Dedi redemptori pecuniam, ut domum intra duos menses mihi aedificaret, ea lege, ut, si intra spatium duorum mensium aedificata non esset, relocate eam mihi liceret. Non alias redemptor locati tenebitur, quam si et ille intra duos menses opus faciendum alii locare possit. Nam si non invenit aliquem, qui opus intra duos menses posset absolvere, videtur quasi sub impossibili conditione opus locasse, et quia pactum invalidum est, redemptor locati non tenebitur. Non antea autem id relocate potest, quam tempus priore locatione definitum praeterierit.

Cyrilli. Si opus tibi sic locavero, ut si intra certum tempus non absolveretur, id relocate liceret, nec tecum agam, antequam relocatevero sub eadem lege, neque reloco ante diem locationi praestitutum.

Stephanus. Ut quamvis ex praestituto tempore dies unus tantum supersit, adeo ut nulla iam spes sit, opus ab eo intra statutum diem perfici posse, nec sic locator opus relocate possit, nisi et ipse dies praeterierit. Nota igitur ob eum, qui in charta scribit et aliquid promisit, vel eum, qui artificem aliquem docendum suscepit intra certum tempus, et ut summam dicam, eos omnes, qui impossibilia quaedam pacti sunt. In his enim non aliter quis relocate potest, nisi prius statutum tempus praeterierit. Sed etsi praeterierit, relocate non potest, nisi invenerit aliquem, qui sub eadem lege reconduceret.

9) si post impletum tempus] Locavi tibi fundum meum in quinquennium, fideiussoribus locationis nomine acceptis, datis quoque pignoribus. Impleto igitur quinquennio, neque ego te fundo expuli, nec tu discessisti. Videtur igitur inter nos renovari locatio, et pignora in eodem statu manere, ut lib. 4. Cod. tit. 65. const. 16. siquidem eorum tu dominus eras: nam si alius pro te obligavit, huic locationi tacite renovatae non subiacent: nisi novus consensus domini pignorum accedat. Idem intelligere debemus et in civitate, quae

cc) Lege ἔδωκε. d) Sic lego. Fabr. παραδράμει.

λεως μισθώσας τοὺς ἀγροὺς τοῖν ὀφειλομέν. ἐὰν γὰρ παρὰ πόλεως μισθώσῃ ἐπὶ πενταετίαν, ἐπιμείνῃ δὲ μετὰ τὴν πενταετίαν ἐχόμενος τῆς μισθώσεως, σιωπηρῶς ἀνανεοῦσθαι δοκεῖ τὸ τοιοῦτο συνάλλαγμα. τὸ δὲ εἰρημένον ἡμῖν, ὅτι τῇ σιωπῇ ἐμοῦ τοῦ μισθώσαντος, καὶ σοῦ τοῦ μισθωσαμένου ἀνανεοῦσθαι δοκεῖ ἡ μίσθωσις, οὕτω νοοῦμεν, ὥς κατ' ἐκείνον τὸν ἐνιαυτὸν, ἐν ᾧ ἐσιωπήσαμεν, δοκεῖν ἡμῶς ἀνανεοῦν τὴν μίσθωσιν· οἷον ἐν τῷ πρώτῳ τυχόν, οὐ μὴν καὶ εἰς τοὺς ἐπομένους ἐνιαυτούς· εἰ καὶ τὰ μάλιστα τῇ προτέρᾳ μισθώσει πενταετίας ἐνέκειτο χρόνος, οὐ γὰρ σιωπήσαντων ἡμῶν μετὰ τὸ πέρας τῆς πενταετίας ἀνανεοῦμένη ἡ μίσθωσις δοκεῖ ἐπὶ πενταετίαν ἑτέραν συνίστασθαι, ἀλλὰ πληρωθέντος τοῦ πενταετοῦς χρόνου, σιωπήσαντων ἡμῶν, ἐν τῷ ἑκτῷ μόνῳ δοκεῖ ἀνανεοῦσθαι. οὐκ ἐπὶ δὲ ἐπ' ἀνάγκης ἐστὶ, σιωπήσαντά με ἐν τῷ ἑκτῷ ἐνιαυτῷ, καὶ μέχρι τέλους τοῦ ε. φυλάττειν τὴν μίσθωσιν, ἀλλὰ δύναμαι σιωπήσας ἐν τῷ ἑκτῷ ἀνινδύνως αὐτὸν ἐξωθεῖν ἐν τῷ ζ'. καὶ πάλιν ἐν τῷ ζ'. σιωπήσαντων ἡμῶν δύναται ἕκαστος ἐν τῷ ἡ. ἀναχωρεῖν τοῦ συνάλλαγματος, καὶ τοῦτον ἐφεξῆς ἐπὶ ἄπειρον· εἰ μὴ ἄρα ἐναντίον τι συνεφωγήθη, ὥστε ἐπιμείναι ἡμᾶς ἐπὶ ἄλλῃ πενταετίᾳ. ἐπὶ δὲ τῶν οἰκῶν ἑτέρον τι κρατεῖ· ἐπὶ τοσούτον γὰρ τις ἔσται ἔτερος ἐπ' αὐτῇ τῇ μισθώσει, ἐφ' ὅσον οἰκεῖ· εἰ μὴ ἄρα ἐγγράφως γέγονε μίσθωσις μέχρι ὁρισμένου χρόνου. [Sch. f. II. 454. sq.]

Κυρίλλου. Εἰ πληρωθῇ ὁ χρόνος τῆς μισθώσεως, καὶ ἐπιμείνῃ ὁ κολωνός, μένει ἡ μίσθωσις ἐπὶ ἄλλον ἐνιαυτὸν μόνον, καὶ τὰ ἐνέχυρα ἀνανεοῦται, ἃ αὐτὸς καὶ οὐχ ἕτερος ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνέχυρασε. ὅπερ ἐστὶ καὶ ἐπὶ ἀγροῦ πόλεως. ἐπὶ δὲ οἴκου ὅσον οἰκεῖ τις, τοσούτον ἀπαιτεῖται· εἰ μὴ ἐγγράφως ὁριστὸς χρόνος ὁρίσθῃ τῇ μισθώσει. [Sch. f. II. 455.]

L. 14. ιδ'. ε). Ἰδὲμ. Ἐὰν ἀνεχομένου τοῦ δεσπότου μετὰ D. XIX. 2. περαιώσῃν τοῦ χρόνου ὁ μισθωτὸς ἐπιμείνῃ^{εε}), καὶ χωρὶς ῥημάτων ἢ γραμμῶν ἀνανεοῦται τὸ συνάλλαγμα, ὥς ἀπὸ νέας συναιρέσεως. ὁθεν ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ τελευτήσῃ ἡ μισθὴ ὁ δεσπότης, οὐκ ἀνανεοῦται.

ἐὰν ἀνεχομένου τοῦ δεσπότου] Ἐπὶ ῥητὸν χρόνον μισθωσάμενος οἰκίαν^f), καὶ περαιωθέντος τοῦ χρόνου μὴ ἀναχωρήσας, ἄνωθεν μισθωθῆναι δοκεῖ. νοεῖται γὰρ ὁ δεσπότης ἄνωθεν αὐτὸ μεταμισθῶν τῷ ἀνέχοντι τὸν μισθωτὸν κατὰ τὸν ἀγρὸν εἶναι. τὸ δὲ τοιοῦτον συνάλλαγμα οὐδὲ γραφῆς, οὐδὲ ῥημάτων δεῖται πρὸς σύστασιν, ἀλλὰ γυνὴ συναιρέσει. ὁθεν εἰ μεταξὺ συμβῇ τὸν μισθώσαντα περιπεσεῖν μισθῇ, ἢ τελευτήσῃ, οὐ δοκεῖ μισθωτῷ σιωπηρῶς ἀνανεοῦσθαι. ποῖα γὰρ σιωπῆρα συναιρέσεις τοῦ μαινομένου, ἢ τοῦ τελευτῶντος; [Sch. g. Fabr. II. 455.]

Στέφανος. Σημειώσαι ὅν ἐντεῦθεν, ὅτι ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὐ δεῖ συναιεῖν αὐτοὺς ὅλον τὸν χρόνον, ἀλλ' ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ συνίσταται ἡ μίσθωσις ἐπὶ ἐνιαυτὸν. οἰκίας δὲ μισθωθείσης, εἰς ἐκείνον τὸν χρόνον συναιεῖν καὶ ἐκτείνειν δοκοῦσι τὴν μίσθωσιν, ἐφ' ὅσον καταμένει ὁ μισθωσάμενος, καὶ ὁ τὸν οἶκον μισθωσάμενος ἐπὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν καὶ οἰκεῖ, κατέχεται τῷ μισθώσαντι· πλὴν εἰ μὴ ἐπὶ ῥητὸν ἐμισθώσῃ χρόνον. [Sch. g. II. 455.]

ἐὰν — τελευτήσῃ] Κυρίλλου. Ἐπὶ ἀγρῷ, εἰ μισθῇ ὁ μισθώσας ἢ ἀποθῇ, οὐκέτι ἀπὸ σιωπῆρας ἐπεκτείνεται ἡ μίσθωσις. [Sch. h. II. 456.]

L. 15. pr. ιε'. Ἰδὲμ. Ἐὰν κατὰ τοῦ μισθώσαντος ἀγωγή ἀρ- §. 1. D. cod. μόξῃ τῷ μισθωσαμένῳ, καὶ ὥς ἐπίπαιν κινεῖται, ὅτε μὴ δίδεται αὐτῷ τὸ μισθωθέν, ἢ μέρος αὐτοῦ, ἢ οὐ φιλοκαλεῖται ὁ οἶκος, ἢ τὸ σταῦλον, ἢ ἡ μάνδρα, ἢ τὸ σύμφωνον οὐ φυλάττεται.

§. 2. Πᾶσαν^g) βίαν, ἥτιν οὐ δυνατόν ἀντιστῆναι, ὁ δεσπότης ἐπιγινώσκει· οἷον τὴν ἀπὸ τῶν ποταμῶν, ἢ γεράνων, ἢ ψαριῶν, ἢ κολοιῶν, ἢ τῶν ὁμοίων, ἢ ἐπιδρομῆς πολεμίων, ἢ ἐὰν ἀπ' ὀλισθοῦ πάντες ἀρθῶσιν οἱ καρποί. οἷτε γὰρ πρὸς τῇ ζημίᾳ τοῦ σπορου καὶ τὸν μισθὸν δίδωσιν ὁ μισθωτὸς, ὁμοίως ὁ

praedia locavit. Nam si a civitate in quinquennium conduxero, remanserо autem post quinquennium in conductione, contractus eiusmodi tacite renovari videtur. Quod autem diximus, taciturnitate locatoris et conductoris renovatam videri locationem, ita intelligimus, ut in illo anno, quo tacuimus, videamur locationem renovasse: veluti in primo anno, non etiam in sequentibus annis: quamvis in priore locatione tempus quinquennii adiectum esset. Non enim, si post impletum quinquennium tacuerimus, in aliud quinquennium renovata videtur contrahi locatio, sed si impleto quinquennio siluerimus, in anno tantum sexto renovata videtur. Neque enim, si tacuerim anno sexto, necesse est, usque ad finem quinquennii locationem servare, sed si tacuero anno sexto, impune re eum expellere possum anno septimo. Rursus si tacuerimus anno septimo, uterque nostrum anno octavo contractu recedere potest, et ita deinceps in infinitum: nisi forte aliquid contrarium convenerit, scilicet ut in aliud quinquennium in locatione permaneremus. In aedibus autem aliud quid obtinet: nam in quantum tempus quis habitaverit, in tantum locatione obligabitur: nisi in scriptis locatio in certum tempus celebrata sit.

Cyrylli. Si impletum sit tempus locationis, et colonus remanserit, locatio in alium duntaxat annum durat, et pignora renovantur, quae ipse, non quae alius pro eo obligavit. Quod et in praedio civitatis obtinet. In aedibus autem in quantum quis habitaverit, in tantum convenitur: nisi in scriptis certum tempus locationi praestitutum sit.

XIV. Idem. Si domino non contradicente¹⁾ finito tempore conductor remanserit, etiam citra verba et scripturam contractus renovatur, quasi ex novo consensu. Ideo si dominus interim decesserit²⁾, aut furere coeperit, non renovatur.

1) si domino non contradicente] Qui ad certum tempus praedium conduxit, et finito tempore non discessit, reconducere videtur. Intelligitur enim dominus illud relocate, cum patitur colonum in praedio esse. Huiusmodi autem contractus neque verba, neque scripturam desiderat, ut consistat, sed nudum consensum. Itaque si interim locator furere coeperit, aut decesserit, non videtur locatio tacite renovari. Nam qualis est furiosi aut defuncti tacitus consensus?

Stephanus. Nota igitur ex his, in fundis non necesse esse, ut toto tempore consentiant, sed initio anni, et in annum locationem contrahi. Domo autem locata tamdiu consentire et locationem extendere videntur, quamdiu conductor remanserit. Et conductor domus locatori tenetur pro modo temporis, quo habitavit: nisi ad certum tempus conduxerit.

2) si — decesserit] Cyrylli. In praedio, si locator furere coeperit, vel decesserit, locatio tacite non prorogatur.

XV. Idem. Ex conducto actio¹⁾ conductori competit, et fere intenditur²⁾, cum res, quam conduxit, aut pars eius ei non praestatur, aut domus non reficitur, vel stabulum, vel caulae, vel lex conductionis non servatur.

Omnem vim³⁾, cui resisti non potest, dominus agnoscit: ut puta fluminum, vel gruum, vel sturnorum, vel graculorum, vel similium, vel incursus hostium, vel si labe omnis fructus ablatus fuerit. Neque enim supra damnum seminis etiam mercedem conductor praestat. Similiter locator agnoscit oleae

e) L. 14. legitur in Syn. p. 217. sq. ee) Lege ἐπιμείνῃ. f) Fabr. in marg. legit χωρὶον pro οἰκίαν. g) L. 15. §. 2—5. extant in Syn. p. 218. Apud Harm. III. 8. §. 5. §. 2. legitur his verbis: ἐπὶ μισθώσεως πᾶσαν βίαν, ἥτιν οὐ δυνατόν ἀντιστῆναι, ὁ δεσπότης ἐπιγινώσκει· οἷον τὴν ἀπὸ τῶν ποταμῶν καὶ πολεμίων βλάβην, καὶ τῶν ὁμοίων.

μισθώσας ἐπιγινώσκει τὴν ἀπὸ τῆς ξηροσύνης εἰς τὴν ἐλαίαν ζημίαν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἀήθους καύσωνος, καὶ τὸ παρὰ τῶν παριόντων στρατιωτῶν κατὰ βλακείαν ἀφαιρεθέν, καὶ ἐὰν σεισμῷ ὁ ἀγρός ἀπόληται, ὥστε μηκέτι ὑπεῖναι.

Εἰ δὲ καὶ ὁ γεωργηθεὶς ἀγρός ἄφνω καυθῇ, οὐ δίδεται τὸ μίσθωμα. τὰ δὲ ἀπὸ ^{h)} αἰτίας τοῦ πρῶ-
γματος συμβαίνοντα πρὸς ζημίαν εἰσὶ τοῦ μισθωτοῦ·
ἐὰν τυχὸν ὁ ⁱ⁾ οἶνος δέξῃ, ἢ ἄγρωσις ^{k)}, ἢ ἄλλη
βοτάνη βλάβῃ, ἢ ὄλγοι γένωνται ^{l)} καρποί. ἐπιγινώ-
σκει δὲ καὶ τὰ κατὰ συνήθειαν συμβαίνοντα, καὶ διὰ
τὴν παλαιότητα τῶν ἀμπελων ^{m)} οὐ συγχωρεῖται.

Ἐν ⁿ⁾ τις ἐν ἐνιαυτῷ συγχωρήσῃ τῷ μισθωτῷ
διὰ τὴν ἀφορίαν τὸ μίσθωμα ^{o)}, καὶ εὐφορία ἐν τοῖς
ἐξῆς ἐνιαυτοῖς γένηται, λαμβάνει τὸ συγχωρηθέν·
τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ ἐμφυτευτικῷ ἐστίν, κἂν ὁ δεσπό-
της χρήσῃται ῥήμασι δωρεῆς· οὐ γὰρ ἐστὶν δωρεά,
ἀλλὰ διάλυσις. εἰ δὲ ἐν τῷ ὑστέρῳ ἐνιαυτῷ γέγονεν
ἡ ἀφορία, καὶ ἡ συγχωρήσις, τῶν πρώτων εὐφορησάν-
των ^{p)}, ἐὰν οἶδεν ὁ μισθώσας, οὐ συλλογίζεται ^{q)}

Ἐνθα κατὰ τὰς ἀνωτέρω λεχθείσας αἰτίας συγ-
χωρεῖται ὁ μισθός, οὐ λαμβάνει τὸ διαφέρον, ἀλλὰ
πρὸς ἀναλογίαν κοινίζεται τοῦ μισθοῦ· τὸν δὲ σπό-
ρον αὐτὸς ζημιούται. εἰ δὲ ἐμποδίζεται νευρηθῆναι ὁ
μισθωτὸς ἢ παρὰ τοῦ ἐκδεδωκότος, ἢ τοῦ δεσπότου·
τυχὸν γὰρ ἀλλότριον ἐμισθώθῃ, ἢ προκουράτωρ ἐμι-
σθώσεν· εἰς τὸ διαφέρον κινεῖ.

Ἐσθ' ὅτε καὶ ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι τῆς μισθώ-
σεως κινεῖται ἡ περὶ μισθώσεως ἀγωγή. ἐὰν γὰρ ὁ μι-
σθωτὸς μὲν ἐπὶ ἀνέβῳ ἀποθάνῃ, καὶ ἀποσῇ τοῦ
κλήρου ὁ ἀνήβος καὶ πλείονος μισθώσῃ τὸν ἀγρόν,
εἴτα τὸν κλήρον ὁ ἀνήβος ἀποκατασῶς καταδέξεται,
κινεῖ τὴν κατ' ἐμὸν ἀγωγήν, ἐπὶ μόνῳ τῷ ἐλευθερω-
θῆναι τῆς μισθώσεως. εὐλόγως γὰρ τῷ ἄλλῳ ἐμι-
σθώσῃ.

ἡ κατὰ τοῦ μισθώσαντος ἀγωγή] Στεφάνου.
Τοῦτο νόμον κατὰ ἀκριβείαν, ἐπεὶ τοῖς γε δυνατὸν ἀδιαφό-
ρος χρῆσθαι ταύταις ταῖς ἀγωγαῖς, καὶ δοῦναι τὴν μὲν λο-
κατὴν τῷ μισθωσαμένῳ, τὴν δὲ κοινούκην τῷ μισθώσαντι,
ὁ Γάιος ἐν τῷ ιθ'. καὶ κ. διγ. τοῦ προλαβόντος τιτ. φησί.
[Sch. i. II. 456.]

καὶ ὡς ἐπὶ παν κινεῖται] Κυρίλλου. Τὴν κοινούκην
κινεῖ ὁ μισθωτὸς, ἐάν καλῇται ^{q)} καρποῦσθαι τὸ πρῶγμα,
ἢ μὴ κτερίζῃ ἡ κόμη, ἢ τὰ σταῦλα, ἢ τὰ σύμφωνα παρα-
βάνῃται. [Sch. k. II. 456.]

πᾶσαν βίαν] Ἐμισθωσάμην ἀγρόν. παρὰ τινος βαρί-
τητος γέγονε χειμὼν. ἐξητήσαμεν, εἰ ὀφείλει τὴν ἐντεῦθεν
ζημίαν ὁ μισθώσας ἐπιγινώσκει, καὶ τὸ μίσθωμα συγχωρῆσαι
τῷ μισθωσαμένῳ. καὶ ὁ Σέβιος πᾶσαν βίαν φησὶν, ἢ ὑπο-
σῆναι ὁ μισθωσάμενος οὐκ ἠδύνατο, τὸν δεσπότην ἐπιγί-
νῳσκειν· οἷον πλημυρία ποταμοῦ γέγονεν, ἢ πληθὸς κολοίων
ἢ φαρῶν, ἢ ἕτερον τι παραπλήσιον, ἢ πολεμίων ἐπιδρομή. εἰ
δὲ τίνα ἐλαττωματα ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρῶματος ἀναφύεται,
ταῦτα μείοι τὸν μισθόν, οἷον εἰ ὀξύνεται ὁ οἶνος, ἢ ἄγρωσις
ἢ ὁ λεγόμενος ὀσπρόλεων βλάβῃ. ὁ γὰρ ὀσπρόλεων φυτὸν τι
ἐστὶ, ὁ συμφυόμενος τῇ φυτῇ... ⁱ⁾ εἰ δὲ πρὸ αὐτῆς φυῇ,
οὐκ ἐπ' αὐτὴν τεχθῆναι. συνέβη οὖν ὑπὸ τούτων βλαβῆναι τὰ
λίγα. εἰ δὲ καὶ γέγονεν ἡ ὀλισθος, ἢ ἐπὶ κλύσις πολλῶν ὑδά-
των, καὶ ὁ γόνιμος τῆς γῆς καρπὸς ἐντεῦθεν ἀπολείτο, τότε
φαιμὲν τὴν ζημίαν ἐπιγινώσκειν τὸν δεσπότην. ὁ γὰρ μισθω-
σάμενος τὰ σπέρματα μόνον ζημιούται, καὶ ἄτοπον, αὐτὸν
τὸν ἀπολούντα τὰ σπέρματα πρὸς τὴν ζημίαν ταύτη ἀναγκάζε-

damnum ex uredine, et ex fervore non aduseto, et
quod a militibus praetereuntibus per lasciviam abla-
tum est, et si ager terrae motu sic perierit, ut non
amplius extet.

Sed et si praedium excultum repente exustum ^{L. 15.}
fuerit, merces non praestatur. Quae autem vitio rei ^{§. 2. 3.}
accidunt, haec damno coloni sunt: veluti si vinum ^{D. XIX. 2.}
coacuerit, aut gramen vel alia quaedam herba no-
cuerit, vel pauci fructus nati sint. Agnoscit et ea,
quae ex consuetudine accidunt: nec propter vetusta-
tem vitium ei remissio datur.

Si quis uno anno conductori ob sterilitatem ^{§. 4. 5.}
mercedem remisit ⁴⁾, et sequentibus annis ubertas
contigerit, recipit id, quod remisit: hoc enim et in
agro emphyteutico est: tametsi dominus nomine do-
nationis usus fuerit: non enim donatio est, sed trans-
actio. Sin autem novissimo anno sterilitas acciderit,
et remissio facta sit, si superiores anni fertiles fue-
rint, et sciat locator, ad computationem non vocatur.

Ubi ex causis supra relatis ⁵⁾ merces remitti- ^{§. 7. 8.}
tur, non id, quod interest, consequitur, sed mercede
pro rata exoneratur: damnum autem segetis ad ipsum
pertinet. Si autem conductor frui prohibeatur vel ab
eo, qui locavit, vel a domino: fortasse enim res
aliena locata est, vel procurator locavit: id, quod
interest, petit.

Interdum et ad hoc, ut quis locatione liberetur, ^{§. 9.}
ex locato agitur ⁶⁾. Si enim conductor meus pu-
pillo herede relicto decesserit, et pupillus hereditate
abstinuerit, et fundum pluris locaverim, deinde pu-
pillus in integrum restitutus hereditatem acceperit,
mecum aget duntaxat, ut locatione liberetur. Nam
merito alii locavi.

1) ex conducto actio] Stephani. Hoc intellige
secundum strictum ius, quoniam promiscue his actioni-
bus uti licere, et dare conductori locati actionem, lo-
catori autem conducti, ait Gaius dig. 19. et 20. tituli
superioris.

2) et fere intenditur] Cyrilli. Ex conducto
agit conductor, si re frui prohibeatur, aut villa non ac-
dificetur, vel stabula, vel si pacta violentur.

3) omnem vim] Locaveram fundum. Gravis tem-
pestas orta est. Quaesivimus, an locator damnum, quod
exinde accidit, agnoscere, et mercedem conductori re-
mittere debeat. Et Servius ait, omnem vim, cui con-
ductor resistere non poterat, dominum agnoscere: ut-
puta inundatio fluminis accidit, vel agmen graculorum
vel sturnorum, vel aliud quid simile incidit, vel incur-
sus hostium. Si qua tamen vitia ex re ipsa oriuntur,
haec mercedem minuant, veluti si vinum coacuerit, aut
gramen, aut herba, quae dicitur ὀσπρόλεων, nocuerit.
Nam ὀσπρόλεων herba quaedam est, quae si una nascat-
ur cum planta ..... si vero ante eam, ne nascat-
ur, impedit. Accidit igitur, ut segetes damnum ab his
paterentur. Sed et si labes facta sit, aut aquarum mul-
tarum inundatio, et genitalis terrae fructus inde perie-
rit, dicimus, dominum damnum agnoscere. Conductor
enim seminis damnum tantum patitur, et absurdum est,

h) Syn. ἐπό. i) ὁ deest in Syn. k) Syn. ἀγρός τις. Leuncl. in marg. ἄγρωσις. l) Syn. μένωνται. m) Syn. ἀμπε-
λώνων. n) Paulo aliter §. 4. 5. leguntur apud Harm. III. 8. §. 9. e Proch. tit. XVII. §. 13. o) τὸ μίσθωμα deest in Syn.
p) Sic Syn. Fabr. ἐμφυτεύοντων. q) L. 15. §. 6. exhibetur apud Harm. II. 11. §. 21. e Proch. tit. XVII. §. 8. his verbis: Τοῦ
πλοίου νεωγεγασμένου, ὁ ναυκλῆρος ἐποδίδωσι τὰ ναῦλα, ἀπὸ ἐλαθὴν ἐν προχειρίᾳ, ὥς μὴ μετακομίσας. quem ad locum de lectione
ἐν προχειρίᾳ vel ἐν προχειρίᾳ cf. not. 36. edit. Reitz. qq) Fabr. habet Indicativum. r) Fabr. in marg. addit ἀναγκάζει ταύτην.

σθαι, καὶ τὸ μισθώμα παρασχεῖν τοῦ ἀγροῦ. εἰ δὲ καὶ γέγονεν ἡ λεγόμενη ἐρυσίβη, ἥτις τὸν τῆς ἐλαίας καρπὸν εἰώθε διαφθεῖρειν, ἡ θεροπότης ἥλιος παρὰ συνήθες συμβάσας ἐβλάψεν τοὺς καρποὺς, ὁ δεσπότης ἐνταῦθα βλαβήσεται. εἰ γὰρ συνήθες ἦν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις τοῦτο συμβαίνειν ὑπὲρ δύο τυχόν ἢ τρεῖς ἐνιαυτοὺς, τότε τὴν ἐνταῦθα βλάβην τὸν κολωνὸν ἐπιγινώσκειν ἀνάγκη. εἰ δὲ καὶ στρατιωτῶν πολλῶν γέγονε πυρρός, οὗτοι δὲ διὰ τὴν πολλὴν τροφὴν ἥτοι ἀταξίαν ἀφείλοντο τοὺς καρποὺς, ὁ κίνδυνος ὁρᾷ τὸν μισθώσαντα. εἰ δὲ καὶ σεισμοῦ γενομένου τῆς γῆς διαστάσης ὁ ἀγρὸς καταποθῇ, ὡς μηκέτι αὐτὸν φαίνεσθαι, ὁμοίως ὁ δεσπότης ζημιούται. λέγει γὰρ ὁ μισθώσαμενος τῷ δεσπότη· δός μοι τὸν ἀγρὸν, ἵνα αὐτὸν καρπώσωμαι. αὐτὸ δὲ ἀδύνατον, τὸν ἤδη καταποθέντα δοῦναι. ἐμισθώσατό τις ἀγρὸν. ἐμπροσθεν γενομένου τὸν πάντα καρπὸν ἐδαπάνησεν. ὁ κολωνὸς ἀπαυτὸν μένος τὸ μισθώμα, δεῖται βασιλέως^{rr)}, καὶ γέγονε πρὸς αὐτὸν ἀντιγραφὴ λέγουσα· εἰ τὸ κτήμα, ὅπερ ἐγνώρησας διὰ τὴν τοῦ αἰγρινίδου ἐμπροσθεν συμφορὰν ἀπώλετο, δίκαιόν ἐστι τῆς τοῦ ἐτησίου μισθώματος ἀπαίτησώς σε ἐλεύθερον^{s)} γένεσθαι. [Sch. l. II. 456. sq.]

Κυρίλλου. Ὑπερέτερα βία, οἷα ἐστὶν ἡ τοῦ ποταμοῦ, τῶν γεράων, τῶν ψαυῶν, τῶν πολεμίων, τὸν μισθώσαντα ὁρᾷ· τὰ δὲ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρᾶγματος τὸν κολωνόν· οἷον ὀξείαι τὸν οἶνον, ἡ ἀγροστίν, ἡ βοτάνη βλάψαι. εἰ δὲ ὕλισθος γένηται, ἡ ἐρυσίβη, καὶ πάντα τὸν καρπὸν ἀπολέσῃ, ὁ κολωνὸς οὐ ζημιούται, εἰ μὴ τὸν σπόρον· ὥσπερ εἰ καὶ θεροπότης ὁ ἥλιος γένηται παρὰ συνήθες, ἡ ἐξπεδίον παρελθὼν διὰ τὴν τροφὴν τινα ἀφείλετο, ἡ σεισμός γέγονε, καὶ καταπέσῃ πᾶς ὁ ἀγρὸς, ἡ ἐμπροσθεν. [Sch. l. II. 457.]

ἐάν τις ἐν ἐνιαυτῷ συγχωρήσῃ] Ἐμισθώσῃ τις τὸν ἴδιον ἀγρὸν ἐπὶ πέντε ἐνιαυτοῖς. συνέβη τῷ δευτέρῳ ἐνιαυτῷ τῆς μισθώσεως ἀφορίαν γενέσθαι. συνεχώρησεν ὁ δεσπότης τῷ κολωνῷ τὸ μισθώμα. ἐν τῷ τρίτῳ καὶ τοῖς ἐξῆς ἐνιαυτοῖς τοσαυτὴ γέγονεν εὐφορία, ὥς δύνασθαι θεραπεύουσαι τὴν ἀφορίαν τὴν κατὰ τὸν δεύτερον ἐνιαυτὸν συμβῆσαν, καὶ τὸ ἐλλείψαν ἐκείθεν πληρῶσαι. φησὶ ὁ Παπινιανός, μὴ ἀντικεῖσθαι τῷ δεσπότη τὴν συγχώρησιν, ἀλλ' ἀκέραιον τὸ μισθώμα τοῦ δευτέρου ἐνιαυτοῦ ἐκ τῆς εὐφορίας τῶν ἐξῆς ἐνιαυτῶν δύνασθαι αὐτὸν ἀπατεῖν. τοῦτο δὲ οὐ μόνον ἐπὶ ἰδιωτικῶν ἀγρῶν μισθωθέντων ὀφείλει νοεῖσθαι, ἀλλ' εἰ καὶ πόλις ἀγρὸν ἐμισθώσεν, ἀφορίας δὲ γενομένης συγχώρησις γέγονεν, καὶ παρακολουθεῖ εὐφορία μετὰ ταῦτα, ἀνεπαίσθητον ποιούσα τὴν ἀπὸ τῆς ἀφορίας βλάβην. ἡ θές, τὸ τέλος ἐμισθώσατό τις, οἷον λιμένας, καὶ κατὰ τινα ἐνιαυτὸν τῆς μισθώσεως συνέβη, ναὺς μὴ εἰσπλεῖναι, τῆς χειμῶνος διὰ παντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ γενομένης, ἡ καὶ πειρατῶν ἐνοχλησάντων τοὺς τόπους ἐκείνους, ἡ^{ss)} καὶ πολεμίων ἐπικειμένων, καὶ διὰ τοῦτο συγχωρηθῆναι τὸ τέλος τῷ μισθώσαντι. πλήθος δὲ νηῶν παμπαν ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα ἐνιαυτοῖς προσέπλευσε, τὴν προτέραν ἰσμενον ἔδειξαν. πάλιν κατὰ τὴν κομπενσατίονος γενομένης ἐναχθήσεται, δοῦναι τὸ χρέος τὸ ἐλλείψαν ἐν τοῖς προλαβούσιν ἐνιαυτοῖς ἐκ τοῦ προγενομένου κέρδους ἐν τοῖς ἐπομένους χρόνοις. τὸ πλεόν φαμέν, ὅτι εἰ καὶ ὅμησαι δωρεῶς χρησάμενος ὁ δεσπότης, τὸ μισθώμα συνεχώρησε, διὰ τὸ ἀναρῶν γενέσθαι τὸν δεύτερον τυχόν ἐνιαυτὸν· οὐδὲ γὰρ εἶπεν τῷ μισθώσαντι, ὅτι συγχωρῶ σοι, ἀλλ' ὅτι δωροῦμαι σοι τὸ μισθώμα^{rr)}. καὶ οὕτως λέγομεν, ἐκ τῶν ἐξῆς ἐνιαυτῶν ὀφείλει^{t)} τὴν ἔλλειψιν τοῦ προτέρου ἐνιαυτοῦ ἀναπληροῦσθαι. δοκεῖ γὰρ οὐκ εἶναι δωρεά, ἀλλὰ διὰ λύσεις. οἶδας δὲ, ὅτι ἡ διὰ λύσεις δόσιν ἔχει καὶ λήψιν. νοεῖται γὰρ ὁ δεσπότης τοῦτο λέγειν ἐν τῷ συγχωρεῖν, ἥγουν δωρεῖσθαι ἐκείνῳ τὸ μισθώμα τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ᾧ γέγονεν ἡ ἀφορία, ὅτι συγχωρῶ σοι νῦν ἥτοι δωροῦμαι τῷ μισθώσαντι τὸ μισθώμα, ὅπως ἐν τοῖς ἐξῆς ἐνιαυτοῖς εὐφορίας^{tt)} γενομένης ἀντισταθῇ μοι τὴν συγχωρηθεῖσαν ποσότητα. εἰ δὲ ἐν τῷ τελευταίῳ τῆς μισθώσεως ἐνιαυτῷ γενομένης ἀφορίας, συνεχώρησεν ὁ δεσπότης τὸ μισθώμα, εἰδὼς τὴν τῶν προλαβόντων ἐνιαυτῶν εὐφορίαν, οὐ γίνεται ἐξίσωσις, οὐδὲ κομπενσατεῖται ἡ ἀφορία τῇ εὐφορίᾳ. οὐκοῦν ἐξ ἀντιδιαστολῆς νοητέον, ὅτι ἀγνοήσας τὴν τῶν προλαβόντων ἐνιαυτῶν εὐφορίαν οὐχ ὑφίσταται προκορμὴν ἐν τῷ τελευταίῳ ἐνιαυτῷ συγχωρήσας τὸ μισθώμα. ἀλλὰ γνούς μετὰ ταῦτα τὴν συμβῆσαν ἐν τοῖς προλαβούσιν ἐνιαυτοῖς εὐφορίαν, ἀπαίτησιν τὸ μισθώμα τοῦ τελευταίου ἐνιαυτοῦ, ὅπερ ἔτυχεν συγχωρήσας. [Sch. m. II. 457. sq.]

eum, qui semen amittit, supra hoc damnum et mercedem agri praestare cogi. Sed et si uredo, quae dicitur, facta sit, quae fructum oleae corrumpere solet, aut solis fervor non aduetus fructibus nocuerit, domini hoc damnum erit. Nam si in his locis hoc accidere solebat intra biennium quodque aut triennium, colonus damnum exinde ortum agnoscat necesse est. Sed et si militum multitudo praeterierit, hi autem per multam lasciviam vel petulantiam fructus abstulerint, periculum ad locatorem respicit. Sed et si terrae motu fundus absorptus sit, ut non amplius appareat, simili modo damnum domini est. Dicit enim conductor domino: praesta mihi fundum, ut fructum eius percipiam. Impossibile autem est, fundum terrae voragine absorptum praestare. Quidam fundum locaverat. Ortum incendium omnes fructus absumpsit. Colonus, a quo merces petebatur, preces obtulit Imperatori, et rescriptum ei est in hunc modum: Si praedium, quod coluisti, propter casum incendii repentinum periit, aequum est, te annuae mercedis petitione liberari.

Cyrilli. Vis maior, utputa fluminis, gruum, sturnorum, hostium, locatorem respicit: quae vero ex ipsa re, colonum: veluti si vinum acuerit, aut gramen vel herba nocuerit. Si vero labes facta sit, vel uredo, omnemque fructum perdidit, colonus damnum nullum patitur, nisi seminis: quemadmodum si solis fervor insolitus acciderit, vel exercitus praeteriens per lasciviam quaedam abstulerit, vel terrae motus factus sit, et totus fundus corruerit, aut incendio absumtus sit.

4) si quis uno anno — remiserit] Quidam fundum suum in quinquennium locavit. Secundo locationis anno sterilitas accidit. Dominus colono mercedem remisit. Anno tertio et sequentibus tanta fuit ubertas, ut sterilitas, quae anno secundo accidit, sarciri posset, et quod illi deerat, hinc repleti. Papinianus ait, non obstat domino remissionem, sed integram pensionem anni secundi ex ubertate sequentium annorum eum exigere posse. Hoc autem non solum de agris privatorum locatis intelligendum est, sed et si civitas fundum locaverit, sterilitate autem facta remissio facta sit, et postea ubertas secuta sit, quae efficit, ut conductor damnum ex sterilitate contingens non sentiat. Vel finge: quidam vectigal locavit, puta portuum, et accidit, ut anno quodam locationis naves non adnavigarent, saeviente per totum annum tempestate, aut piratis ea loca infestantibus, vel etiam hostibus imminentibus, ideoque vectigal remitteretur conductori. Annis autem sequentibus numerosa navium multitudo appulit, quae priore inopia sanavit. Rursus hic quoque compensatione facta ex lucro, quod sequentibus annis factum est, id, quod ex praecedentibus annis reliquum est, dare tenebitur. Plus dicimus, licet verbo donationis dominus usus pensionem remiserit, quia secundus forte annus sterilis fuerit: neque enim dixit, se pensionem conductori remittere, sed donare: sic quoque dicimus, ex sequentibus annis id, quod reliquum est ex praecedente anno, repleti debere. Non enim donatio esse videtur, sed transactio. Nosti autem, transactionem in dando et accipiendo consistere. Videtur enim dominus in mercede eius anni, quo sterilitas accidit, illi remittenda vel donanda dicere, se nunc conductori mercedem remittere vel donare, ut, si sequentibus annis ubertas contigerit, remissam quantitatem rependat. Si vero, cum novissimo locationis anno sterilitas contigit, dominus mercedem remiserit, sciens praecedentium annorum ubertatem, non fiet exaequatio, nec sterilitas cum fertilitate compensabitur. Itaque a contrario sensu, si superiorum annorum ubertatem ignoraverit, praeiudicium non patitur, cum novissimo anno mercedem remiserit. Imo si postea cognoverit superiorum annorum ubertatem, pensionem novissimi anni, quam remisit, reposcet.

rr) Fabr. βασιλεῖ. s) Fabr. ἀπ. ἐλεύθερος. ss) Lego ἡ. Fabr. ἀφορίας.

Fabr. εἰ. t) Lego ὀφείλειν. Fabr. ὀφείλει. tt) Lego εὐφο-

Κυρίλλου. Εἰ ἀφορία γένηται, καὶ παραχωρηθῇ ὁ μισθός, εἰ γένηται ὑστερον εὐφορία, λαμβάνει τὸ συγχωρηθέν, καὶ εἶπον, ὅτι δωροῦμαι σοι τὸν μισθόν. οὕτε γὰρ ἐστὶ δωρεά, ἀλλὰ διὰ λύσεως. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἐμφυτευτικῷ ἐστίν. εἰ δὲ προτέρᾳ ἐγεγόνει εὐφορία, καὶ εἰδώς συγχωρήσω, οὐκ απαιτήσω τὸ μισθώμα. ἡ δὲ λεπτότης τῶν καρπῶν, καὶ τὸ γήρας τῶν ἀμπέλων τὸν κολωνόν ὁρᾷ. ὁ προχωρήσας τὸν ναῦλον, εἰ ἀπολήται ἡ ναὺς, ἀναλαμβάνει αὐτόν. [Sch. m. II. 458.]

ἔνθα κατὰ τὰς ἀνωτέρω λεχθεῖσας αἰτίας] Εἰρήκαμεν διαφορὰς αἰτίας ἀνωτέρω, ἐξ ὧν αἰτιῶν τὸ μισθώμα δεῖ συγχωρεῖσθαι τῷ κολωνῷ. ἐφ' ὧν οὖν θεμάτων χωρὰ τῇ συγχωρησέῃ, οὐκ ἀνέχεται ὁ κολωνός κινῶν κοινόν τι απαιτεῖν τὸ διαφέρον, ἀλλὰ μόνον τὴν συγχώρησιν τοῦ μισθώματος, ἐπιγινώσκων μέντοι^{α)} τὴν τῶν σπερμάτων ἀπόλειαν. εἰ δὲ ὁ μισθώσας χορηγῇ αὐτὸν ἐμποδίζει τῷ μισθωθέντι ἀγρῷ, ὃν αὐτὸς ἐμίσθωσεν, ἵγουν ἐμοῦ μισθώσαντος, ἢ προκουράτορος, ὁ ἀληθὴς δεσπότης διεκώλυσε, τὸ διαφέρον ὁ μισθωσάμενος ἀπαιτεῖ τὸν μισθώσαντα. τοῦτο γὰρ καὶ Προκόουλος ἀπεκρίνατο, προκουράτορος μὲν μισθώσαντος, δεσπότης δὲ χρῆσθαι τῇ μισθώσει καλύσαντος. [Sch. n. II. 458. sq.]

Κυρίλλου. Ἐπὶ πᾶσι τυχεροῖς οὐ τὸ διαφέρον ἀπαιτεῖ ὁ κολωνός, ἀλλὰ τὸν μισθόν^{β)}, ζημιούμενος τὸν στόνον. εἴτε δὲ ὡς ἰδίον τις ἐμίσθωσεν αὐτῷ, εἴτε ὡς προκουράτορ, εἰ αὐτὸν ἐμποδίζει καρποῦσθαι, τὸ διαφέρον δώσει. [Sch. n. II. 459.]

κινεῖται ἡ περὶ μισθώσεως ἀγωγὴ.] "Εσθ' ὅτε διὰ τοῦ κολωνοῦ ἢ κοινούκτη κινεῖται, ἢ λοκάτη καλεῖ ἐν ῥητῇ, ἢ να τις ἐλευθερωθῇ τῆς μισθώσεως· οἷον ἐπὶ τοιοῦτω θέματι. ἀγρὸν ἐμίσθωσα Ἰτίῳ. ἐτελεύτησεν οὗτος τὸν οἰκεῖον παῖδα ἀνήβον ὄντα γράψας κληρονόμον. ὁ ἐπίτροπος παρεσκεύασε τὸν πούπιλλον τῆς πατρῴας ἀποστήναι κληρονομίας. ἐσθρακῶς ἐγὼ ἀπρονόητον ὄντα τὸν ἐμὸν ἀγρὸν, πλείον ἐτέρῳ ταῦτον ἐμίσθωσα. μετὰ ταῦτα γινούς ὁ ἐπίτροπος εὐπορον οὖσαν^{γ)} τὴν κληρονομίαν, ἐποίησε πούπιλλον τοῖς πατρώοις ἐσθρακῶς ἐμίσθαι πρᾶγμασι. κινεῖ κατ' ἐμοῦ τὴν κοινόνκτη ὁ ἀνήβος, οὐδὲν πλέον ληφόμενος παρ' ἐμοῦ, ἢ τὸ ἐλευθερωθῆναι τῆς λοκατίας· διαφέρον δὲ οὐκ ἀπαιτῆσαι, ὡς ἐμοῦ τὸν ἀγρὸν ἐτέρῳ μισθώσαντος· ἐπειδὴ τοῦ^{δ)} μεταμισθῶν εὐλογον ἔσχον αἰτίαν διὰ τὸ ἀπρονόητον εἶναι τὸν ἀγρὸν, καὶ μὴ ὑπεῖναι τινα, καθ' οὗ κινεῖ ἡδυνάμην τὴν λοκάτην, διὰ τὴν ἀβυτηνίονα τοῦ πούπιλλου. ὁ δὲ πούπιλλος ἔξει κατὰ τοῦ ἐπίτροπου τὴν τουτέλας, οὐ δεόντως ἀβυτηνεύσαντος τῆς πατρῴας κληρονομίας, δι' ἧς ἀπαιτῆσαι καὶ τὸ ἐκ τῆς μισθώσεως διαφέρον. [Sch. o. II. 459.]

Κυρίλλου. Εἰ ὁ κολωνός μου ἀποθάνῃ ἐπὶ ἀνήβῳ κληρονόμῳ, ὁ δὲ ἀβυτηνεύσῃ, καὶ μισθώσῃ ἐτέρῳ τὸν ἀγρὸν, εἴτα ἀποκαταστή, οὐ κινεῖ κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ εἰς τὸ ἐλευθερωθῆναι· ἐπεὶ λυθείσης τῆς μισθώσεως ἐμίσθωσα. ἔχει δὲ τὴν τουτέλας κατὰ τοῦ ἐπίτροπου εἰς τὸ διαφέρον τῆς μισθώσεως. εἰ δὲ συμπαῖξω τῷ ἐπίτροπῳ, κατέχομαι. [Sch. o. II. 459.]

ιζ'. Ἰουλ. Ὡς τότε μὴ ἔχων κατὰ τοῦ ἀνήβου ἀγωγὴν.

ιζ'. Οὐλπ. Αὐτὸς δὲ τὴν περὶ τῆς ἐπιτροπῆς ἀγωγὴν κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἔχει, εἰ μὴ ὥφειλεν ἀποστήναι.

ιη'. Ἰουλιαν. Καὶ σκοπεῖται, ὅσον ἐκ τῆς μισθώσεως ἡδυνάτο κερδᾶναι.

ιθ'. Οὐλπιανός. Εἰ δὲ συνέπαίξω τῷ ἐπιτρόπῳ, ἐνέχομαι τῇ ἐπὶ μισθώσει ἀγωγῇ εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἀνήβῳ.

Εἰ^{α)} καὶ ἐν^{β)} ἀγνοία μισθώσω πῆρους κεκλασμένους, καὶ ἐκχυθῇ ὁ οἶνός, εἰς τὸ διαφέρον ἐνέχομαι. εἰ δὲ^{γ)} τόπον εἰς βοσκήν^{δ)} μισθώσω, καὶ ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ κακῶν βοτανῶν βλαβῶσιν, ἢ φθαρῶσι τὰ θρέμ-

Cyrilli. Si sterilitas acciderit, et merces remissa sit, et postea ubertas contigerit, quod remisi, exigam, licet dixerim, me tibi pensionem donare. Neque enim donatio est, sed transactio. Idem est et in agro emphyteuticario. Si vero prior ubertas contigerit, et sciens pensionem remisero, eam non petam. Fructuum autem exiguitas et vitium vetustas ad colonum respicit. Qui nautum in antecessum dedit, si navis perierit, id repetit.

5) ubi ex causis supra relatis] Diversas causas supra enumeravimus, ex quibus pensio colono remittenda est. In quibus igitur casibus remissioni locus est, colonus ex conducto agens id, quod sua interest, persequi non poterit, sed tantum pensionis remissionem: ipse tamen damnum seminis agnoscit. Si vero locator frui eum agro conducto non patiat, quem ipse locavit, vel cum ego locassem vel procurator, verus dominus frui prohibeat, conductor a locatore id, quod sua interest, petit. Hoc enim et Proculus respondit, cum procurator locasset, dominus autem frui locatione prohibuisset.

Cyrilli. In omnibus casibus fortuitis colonus non petit, quod sua interest, sed remissionem mercedis, damnum seminis passurus. Sive quis autem quasi suum ipsi locavit, sive quasi procurator, si frui eum prohibeat, quod interest, praestabit.

6) ex locato agitur] Interdum a colono ex conducto agitur, quae actio ex locato dicitur in contextu, ut quis locatione liberetur: ut in hac specie. Titio fundum locavi. Is filio suo impubere herede scripto decessit. Tutor effecit, ut pupillus paterna hereditate abstinere. Ego cum fundum meum viderem derelictum, eum pluris alii locavi. Postea tutor, cum rescivisset, hereditatem lucrosam esse, effecit, ut pupillus hereditati paternae se immisceret. Pupillus ex conducto mecum agere, nihil amplius a me consecuturus, quam ut locatione liberetur: id autem quod sua interest, non petit, quod alii fundum locaverim: quoniam alii locandi iustam habui causam, cum fundus derelictus esset, et nullus esset, adversus quem ex locato agere possem, propter abstentionem pupilli. Pupillus autem adversus tutorem tutelae actionem habebit, qui inconsulto eum paterna hereditate abstinuit, per quam etiam id, quod sua interest ex locatione, petit.

Cyrilli. Si colonus meus decesserit pupillo herede relicto, ille autem abstinerit, egoque alii fundum locavero, deinde pupillus restitutus sit, adversus me agere in hoc tantum, ut liberetur: quoniam resoluta locatione alii locavi. Habet autem tutelae actionem adversus tutorem in id, quod interest ex locatione. Quodsi collisi cum tutore, teneor.

XVI. Julian. Cum eo tempore in pupillum actionem non haberem. L. 16. D. XIX.2.

XVII. Ulpian. Ille autem adversus tutores tutelae actionem habet, si abstinere non debuit. L. 17. D. eod.

XVIII. Julian. Et ratio habebitur eius, quod ex conductione lucrari potuit. L. 18. D. eod.

XIX. Ulpianus. Si autem ego cum tutore collisi, ex conducto teneor in id, quod pupilli interfuit. L. 19. pr. D. eod.

Quamvis ignarus dolia vitiosa locavero¹⁾, et §. I. vinum effluxerit, in id, quod interest, teneor. Si vero locum pascuum locavero, et ex malis herbis, quae ibi nascebantur, pecora deteriora facta, aut de-

^{α)} Fabr. in marg. recte μέντοι, in textu μετά. ^{β)} Fabr. in marg. recte addit συγχωρηθῆναι. ^{γ)} Lego οὖσαν. Fabr. ὄντα. ^{δ)} Lego βοσκήν. Fabr. τό. ^{ε)} L. 19. §. 1. legitur in Syn. p. 218, et Harm. III. 8. §. 21. 22. qui hausit e Proch. tit. XVII. §. 14. 15. ^{ζ)} ἐν deest in Syn. ^{η)} Harm. addit καί. ^{θ)} Harm. νομήν.

ματα, εἰ μὲν εἰδώς^{ε)}, εἰς τὸ διαφέρειν ἐνέχομαι· εἰ δὲ ἡγνόουν, οὐκ ἀπαιτῶ τὸν μισθὸν ἀγροῦ δ^{δ)}.

L. 19. §. 2.
D. XIX. 2. Ἀγροῦ μισθουμένον, δίδεται τῷ μισθωτῷ ὁ ἐξοπλισμός, οἷον ὁ βύδδης, καὶ τὸ ἐλαιοτριβεῖον ἐξηρησιμένα τοῖς σχοινοῖς· ὁ γὰρ δεσπότης ἐξαοτίζειν χρεωστέῃ καὶ τὸν βύδδην ἀναεοῦν. εἰ δὲ ἀμελεία τοῦ μισθωτοῦ φθαρή τι τούτων, χώρα τῇ περὶ μισθώσεως ἀγωγῇ, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ἐλαιοτριβεῖον δίδωσιν ὁ δεσπότης, πλὴν τῶν κοφίνων, ἐν οἷς ἡ ἐλαία ἐκπιέζεται. δίδωσι δὲ καὶ τοὺς οἰνηρούς πίθους, καὶ ὁ μισθωτὸς αὐτοὺς πισσοῖ. ταῦτα δὲ κρατεῖ, ἐνθα μὴ ῥητῶς ἑτερόν τι συντηρήσῃ.

§. 3. Ἐὰν συμφωνήσῃ ὁ μισθώσας, σίτου ποσὸν λαμβάνειν δῆλόν τιμήματι, καὶ ὑπερίθῃται, κινεῖ μὲν ἐπὶ τῇ μισθώσει ἀγωγὴν ἐπὶ πύσῃ ποσότητι, λογίζεται δέ, εἰ τι διέφερον τῷ μισθωτῷ, τὸν σίτον δοῦναι, μὴ χορήματα. τὸ αὐτὸ δὲ γίνεται καὶ τῆς κατὰ τοῦ μισθώσαντος ἀγωγῆς κινουμένης.

§. 4. Ἐὰν ὁ μισθωτὸς ποιήσῃ θυρίδας, ἥ τι ἕτερον προσθήσῃ τῷ οἴκῳ, περιαιρεῖ αὐτὰ διὰ τῆς κατὰ τοῦ μισθώσαντος ἀγωγῆς, διδοὺς ἀσφάλειαν περὶ τοῦ μὴ βλάψαι τὴν προτέραν ὄψιν.

§. 5. Ἐὰν ὁ ἑνοικος εἰσαγάγῃ κιβωτὸν κεκαλωμένην, καὶ στενώσῃ τὴν εἰσόδον ὁ δεσπότης, ἐνέχεται τῇ κατὰ μισθώσεως^{ε)} ἀγωγῇ, καὶ τῇ παραστατικῇ, ἔφ' ᾧ δαπανήμασιν ποιῆσαι τὴν εἰσόδον εἰς τὸ ἐξενεχθῆναι τὴν κιβωτόν, εἴτε ᾗδαι, εἴτε ἡγνόει.

§. 6. Ἐὰν^{ε)} δῖαιται εἰς ἐνιαυτὸν μισθωσάμενος ὅλον^{ε)} παράσχω, τὸν μισθὸν, καὶ πέσῃ ἡ καυθῇ τῷ ἔκτῳ μηνί, ἀναλαμβάνω τὸ λοιπὸν, οὐ διὰ τοῦ ἐπὶ τοῖς μὴ χρεωστομένοις λόγον, ἀλλὰ διὰ τῆς κατὰ μισθώσαντος ἀγωγῆς· οὐ γὰρ κατὰ πλάνην, ἀλλ' ἐν προχρεία δέδωκα. ὥσπερ^{ε)} εἶγε χρεωστῶν τις δέκα νομίσματα, κατὰ πλάνην παράσχω δέκα πέντε, οὐκ ἔχει τὴν κατὰ τῆς μισθώσεως ἀγωγὴν, ἀλλὰ μόνον τὸν ἐπὶ τοῖς μὴ χρεωστομένοις λόγον.

§. 9. 10. Ἐὰν^{ε)} νοτάριος ἐπὶ μισθῷ παραμείνῃ μοι, καὶ πρὸ τοῦ χρόνου ἀποθάνῃ, χρεωστέται τὸν μισθὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ, εἰ μὴ ἐν τῷ^{ε)} αὐτῷ ἐνιαυτῷ μισθὸν ἔλαβε παρ' ἐτέρου. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ συνέδρου τοῦ ἄρχοντος τελευτήσαντος· λαμβάνει γὰρ τὸ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος, εἰ μὴ συνέδρευσεν ἐτέρῳ.

εἰ καὶ ἐν ἀγνοίᾳ μισθώσω πίθους κεκλασμένους^{ε)} ἔμισθωσά σοι πίθους, ἄγνων, τοιούτους τελεῖσθαι ἥτοι σαφροῦσθαι. ὁ ἀποτιθέμενος ἐν αὐτοῖς οἶνος ὑπὸ σοῦ, διέρρησε. κατασχέθησονται ἐπὶ τὸ διαφέρειν τῇ κοινούκῃ, οὐκ ἔχων παραίτησιν διὰ τὴν ἐπὶ ἐλαττώματι ἄγνοιαν. τοῦτο γὰρ Κάσιος βούλεται. ἕτερον ἐστίν, εἰ τόπον πρὸς νομὴν ἐπιτήδειον ἐμισθώσά σοι, ἐν ᾧ συνέβη τινὲς βλαβεράς εἶναι βοτάνας. ἐνταῦθα γὰρ, εἰ τὰ πρόβατα ἐτελεῖται, ἡ καὶ χείρονα γέγονε, παρὲς τὸ διαφέρειν, ἐν ᾧ ἡπιστάμεν, τοιαύτη φύσιν εἶναι τοῦ τόπου. εἰ δὲ ἡγνόουν, διαφέρειν μὲν οὐκ ἀπαιτῶ^{ε)} δῆσομαι· πλὴν τὸ μίσθωμα οὐκ ἀπαιτῶ. τοῦτο γὰρ Λαβέων καὶ Σέρβιος, καὶ Σαβίνος. [Sch. p. II. 459. sq.]

Κυρίλλου. Ὁ πίθους κεκλασμένους μισθῶν, κὰν ἡγνόει, κατέχεται. ὁ δὲ μισθῶν τόπον εἰς τὴν βοσκήν, ἔχοντα θανασίμους βοτάνας, εἰ ᾗδαι, τὸ διαφέρειν ἀπαιτεῖται· εἰ δὲ ἡγνόει, μισθὸν οὐκ ἀπαιτεῖ. [Sch. p. II. 460.]

δίδεται τῷ μισθωτῷ ὁ ἐξοπλισμός^{ε)} Ἐντεῦθεν σκοπεῖται, τίνα εἰωθεν ὁ μισθώσας ἀγρὸν ὀνόματι ἵστρον-

mortua sunt, si quidem sciens, in id, quod interest, teneor: sin ignorabam, pensionem fundi non petam.

Fundo locato, instrumentum conductori praestatur²⁾, utputa praelum et trapetum funibus instructa: dominus enim instruere ea debet, et praelum reficere. Quodsi culpa coloni quid eorum corruptum sit, actioni ex locato locus est. Cetera quoque, quae ad trapetum pertinent, dominus praestat, exceptis fiscis, in quibus olea premitur. Praestat autem et dolia vinaria, eaque conductor picat. Haec autem obtinent, nisi si quid aliud nominatim convenierit.

Si locator pactus sit, ut frumenti modum certo pretio acciperet³⁾, et cunctetur accipere, ex locato quidem agit totius summae nomine, habetur autem ratio, si quid conductoris intersit, frumentum potius, quam pecuniam dare. Idem autem fit, etsi ex conducto agatur.

Si inquilinus ostium fecerit⁴⁾, vel quaedam alia aedibus adiecerit, per actionem ex conducto ea tollit, cautione praestita, ne pristinam faciem laedat.

Si inquilinus arcam aeratam intulerit⁵⁾ et domus aditum coangustaverit, ex conducto tenetur, et ad exhibendum actione, ut sumtibus suis aditum praestet ad arcam tollendam, sive scierit, sive ignoraverit.

Si coenaculo in annum conducto⁶⁾, pensionem integram solvero, et sexto mense ruerit vel exustum sit, residuum repeto, non conditione indebiti, sed ex conducto actione: non enim per errorem, sed prorogavi, sive in antecessum dedi. Veluti si quis, cum deberet aureos decem, per errorem quindecim solverit, actionem ex conducto non habet, sed solam conditionem indebiti.

Si exceptor pro mercede mecum manserit⁷⁾, et ante tempus ego decessero, anni merces ei debetur, si eodem anno ab alio mercedem non acceperit. Idem dicendum est de assessore Praesidis defuncti: salarium enim residuum accipit, si modo alteri non assederit.

1) quamvis ignarus dolia vitiosa locavero] Dolia tibi locavi, ignorans pertusa aut quassa. Vinum in eis a te repositum effluxit. Tenebor tibi ex conducto in id, quod interest, nec utar excusatione propter vitii ignorantiam. Hoc enim Cassius vult. Aliud est, si locum ad pascendum idoneum locavi tibi, in quo herbae quaedam noxiae erant. Hic enim, si oves demortuae sint, vel etiam deteriores factae, quod interest, praestabo, si talem esse loci naturam sciero. Sin autem ignoravero, quod quidem interest, a me non exigitur: sed pensionem non petam. Hoc enim Labeo, et Servius, et Sabinus.

Cyrilli. Qui dolia quassata locat, licet ignoraverit, tenetur. Qui vero locum pascuum locat, in quo herbae sunt mortiferae, si scivit, quod interest praestabit: si autem ignoravit, mercedem non petet.

2) instrumentum conductori praestatur] Inde spectatur, quatenam fundi locator soleat instru-

ε) εἰ μὲν εἰδώς deest in Syn. Harm. εἰ μὲν ᾗδαι. δ) ἀγροῦ deest in Syn. et Harm. Lege τοῦ ἀγρ. ε) Sic Fabr. Legendum videtur μισθώσαντος. Fabr. antea habet σινώσει. f) L. 19. §. 6. tota legitur in Syn. p. 218. Usque ad ἀναλαμβάνω τὸ λοιπὸν exhibetur apud Harm. III. 8. §. 23. e Proch. tit. XVII. §. 16. g) Syn. ἔλω. Leuncl. in marg. ὅλον. Postea adde τοῦ ante μισθώσαντος. h) Syn. ὥς. i) Usque ad ἔλαβε παρ' ἐτέρου exhibetur in Syn. p. 218. k) Syn. τῷ addit, sed post αὐτῷ ponit. Fabr. τῷ omittit.

μέντου παρέχειν τῷ μισθωσάμενῳ, καὶ ἂ μὴ δοθέντα ὑπεύθυνον τῇ κοινούκῳ ποιῇ τὸν μισθώσαντα. [Sch. q. II. 460.]

Κυρίλλου. Ὑποτινόμενα ἀπαιτεῖται ὁ ἀγρὸν μισθώσας, καὶ τὸν βιάδην, ἐλασιτριβεῖον μετὰ σχοινίων. εἰ δὲ μὴ ἡ, ἀγοραζέτω, καὶ τὸν βιάδην ἀγορεύτω. εἰ δὲ τι αὐτῶν κοιλίᾳ τοῦ κολωνοῦ φθαρῇ, κατέχεται. τοὺς σπαρίδας, οἷς θλίβεται ἡ ἐλαία, οὐκ ἀπαιτεῖται. εἰ δὲ τοῖς κανόσι τισὶ θλίβεται, καὶ τὸν βιάδην, καὶ τὸ δοκίον, καὶ τύμπανον, καὶ κοιλίους^{kk} καὶ τὸ χαλκίον, εἰς ὃ βρέχονται αἱ ἐλαίαι, ἀπαιτεῖται, ὥσπερ καὶ πύλους οἰνηροῦς. [Sch. q. II. 460.]

στίτου ποσὸν λαμβάνειν] Ἐμισθώσῃ τινι ἀγρὸν ἐπὶ νομίμασιν ἐτησίαις ρ'. συνεφωνήθη δὲ, ὥστε ἀντὶ τῶν ν'. νομίματων χιλίους δίδωσθαι μοι μολίους στίτου καθ' ἕκαστον ἔτος. περαιωθέντος τοῦ ἐνιαυτοῦ οὐ βούλομαι λαβεῖν τοὺς χιλίους μολίους ἀντὶ τῶν ν'. νομίματων· ἐπειδὴ τυχὸν εὐφορία γέγονε, ὥστε τοῖς λ'. νομίμασι νῦν πιπράσκεισθαι χιλίους αἴτου μολίους. τῇ μὲν οὖν ἀκριβείᾳ ἐπὶ τοῖς ρ'. νομίμασι δύναμαι κινεῖν τὴν λοκάτην· ἀκούονθον δὲ ἐστὶν ὁφικίῳ τοῦ δικαστοῦ, λόγον γίνεσθαι εἰς ὅσον διαφέρει τῷ μισθωσάμενῳ, ἐν οἷῳ ἄλλον, ἢ ἐν χρήμασι τὴν ἡμῶν τοῦ μισθωματος καταβαλεῖν· διαφέρει δὲ αὐτῷ δηλονότι εἰς κ'. νομίματα, διὰ τὸ τοῖς λ'. νομίμασι τοὺς αἴτου χιλίους πιπράσκεισθαι. ταῦτα δὲ γενήσεται, εἰ καὶ ὁ μισθωσάμενος κινεῖ τὴν κοινούκῳ. βουλομένης οὖν ἐργῶ παραδοθῆναι τὰ συμφωνηθέντα, ἀναγκασθῆσθαι τοὺς χιλίους μολίους λαβεῖν, καὶ τὴν συμφωνηθεῖσαν διατήρησιν λογίζεσθαι. [Sch. r. II. 460.]

Κυρίλλου. Εἰ ὁ μισθώσας συμφωνήσῃ κατ' ἔτος τοὺς δέκα μολίους στίτου ι'. νομίμασι λαμβάνειν, καὶ μὴ ἀνέχεται λαβεῖν στίτον, εἰ τι διέφερεν, λογίζεται τῷ κολωνῷ. [Sch. r. II. 461.]

εἰ ἂν ὁ μισθωτὸς ποιήσῃ θυρίδας] Ἐμισθώσῃ σοι οἰκίαν. εἰσελθὼν εἰς αὐτὴν εὖρες ἐρημον τὸν οἶκον θυρίδων, σπείκων καὶ ἐτέρων τινῶν. ταῦτα προστέθεικας τῇ οἰκίᾳ. ζητοῦμεν, εἰ ἔχεις κατ' ἐμοῦ τὴν κοινούκῳ, ἀπαιτῶν με τὴν ἐπὶ τοῖς δαπανῇ. καὶ φησὶν ὁ Λαβέων, εἰς τοῦτο μόνον ἀρμόζειν σοι τὴν κοινούκῳ, εἰς τὸ δύνασθαι περιελεῖν τὰ ἐπιτεθέντα, ὥστε σε ἐπερωτηθῆναι τὴν δάμνιν ὑφέκῃ, ἵνα μὴ πως ἐν τῷ λαμβάνειν ταῦτα χεῖρωνα ποιήσῃς τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ ἵνα τὴν ἀρχαίαν ὄψιν φυλάξῃς ἐπὶ σχήματος. [Sch. s. II. 461.]

Κυρίλλου. Εἰ ὁ ἑνοικὸς θυρίδας καὶ πύλωνα προσθήσῃ τῷ οἴκῳ, κινεῖ κοινούκῳ ἐπὶ ἀφαιρέσει αὐτῶν, ἐπερωτώμενος τὴν δάμνιν ὑφέκῃ. [Sch. s. II. 461.]

εἰσαγάγῃ κιβωτὸν κεχαλκωμένον] Τὴν δίαταν τοῦ ἐμοῦ οἴκου ἐμισθώσῃ τινι. οὗτος δὲ εἰσῆγαγεν ἐν αὐτῇ κιβωτὸν κεχαλκωμένον. μετὰ δὲ ταῦτα τὴν εἰσόδον καὶ τὸν πύλωνα ἐστένωσα, ὥς μὴ εἶναι εἰκόλον τῷ μισθωσάμενῳ βουλομένη τὴν κιβωτὸν ἐξαγαγεῖν. οὐ μόνον κατασχεθῆσθαι τὴν κοινούκῳ, ἀλλὰ ἔξει κατ' ἐμοῦ καὶ τὴν ἀδ' ἐξιβένδου, εἴτε ἥδιν εἰσενεχθῆναι ἐκεῖ τὴν κιβωτὸν, εἴτε ἡνῶσιν. ὁφικίον γὰρ ἔσται τοῦ δικαστοῦ, ἀναγκάσαι με πλάτναι τὸν πύλωνα, καὶ παρῆσθαι ἐξέρχων τῷ ἐνοίκῳ, πρὸς τὸ μετακομίσαι τὴν κιβωτὸν, δαπανήμασι δηλονότι ἐμοῦ τοῦ μισθώσαντος. [Sch. t. II. 461.]

Κυρίλλου. Εἰ ἄρχων ὁ μισθωτὸς ἐν τῷ μισθωθέντι οἴκῳ εἰσῆγαγεν, καὶ ὁ δεσπότης ἐστένωσε τὴν θύραν εἰδὼς ἢ ἀγνοῶν, κατέχεται κοινούκῳ καὶ ἀδ' ἐξιβένδου, ἵνα πλατύνῃ τὴν θύραν οἰκείοις δαπανήμασι. [Sch. t. II. 461.]

εἰ ἂν δίαταν εἰς ἐνιαυτὸν μισθωσάμενος] Μισθωσάμενός τις οἰκίαν ἐπὶ ἐνιαυτὸν, ἐντεῦθεν ἡδὴ προκατέβαλε τοῦ παντός ἐνιαυτοῦ τὸ ἐνοίκιον. μετὰ δὲ ἕξ μῆνας αἰσίου γνησιότητος κατέπευσεν ἡ οἰκία, ἢ ὑπὸ πυρὸς ἑδαπνήθη. τὸ ἐνοίκιον τῆς ἐτέρας ἑξαμήνου διὰ τῆς κοινούκῳ, ὥς ὁ Μέλας φησὶν, δύναται ὑπεπετελεῖσθαι, οὐ μὴν διὰ τοῦ ὑνδέρβιτι κοινούκῳ. οὐδὲ γὰρ κατὰ πλάνην πλέον δέδωκε τῶν ἐποφειλομένων, ἀλλὰ ἀπὸ εὐγνωμοσύνης, ἵνα τὸ προκαταβληθὲν εἰς τὴν μίσθωσιν αὐτῷ λογισθῇ. οὐδεὶς δὲ λέγει τὴν πρὸς εὐγνωμοσύνην ὑνδέρβιτι εἶναι καταβολήν. Ἐτέρων τι ἐστίν, εἰ τις ι'. νομίματα μισθωσάμενος οἰκίαν, κατέβαλε ιε'. ἐνταῦθα γὰρ, εἰ κατὰ πλάνην ταῦτα δέδωκε, νομίμασι ιε'. νομίμασι μεμισθώσθαι, ἐπὶ τοῖς περὶ τοὺς πέντε οὐ τὴν κοινούκῳ, ἀλλὰ τὸν ὑνδέρβιτι πρὸς ὑπεπετελῶντα κινεῖ κοινούκῳ. μετὰ τὸ γὰρ τοῦ κατὰ πλάνην παρέχοντος καὶ τοῦ ὑνδέρβιτι τὸ μισθώμα προκαταβάλλοντος, πολλὴ τις ἐστὶν ἡ διαφορά. ὁ μὲν γὰρ εἰδὼς πρὸ τοῦ χρόνου δίδωκε τὸ ἐποφειθόμενον· τοῦ δὲ ὡς πεπλανημένου δέκνυται γνώμη. [Sch. u. II. 461. sq.]

kk) Lege κοιλίας.

menti nomine conductori praestare, quaeque, si non praestentur, locatorem conducti obligent.

Cyrelli. Qui agrum locavit, instrumenta praestat, et praelum, trapetum cum funibus. Si autem non sit, emat, et praelum reficiat. Quodsi quid eorum culpa coloni corruptum sit, tenetur. Fiscos, quibus olea premitur, non praestat. Quodsi regulis quibusdam prematur, et praelum, et suculam, et tympanum, et trochleas, et aenum, in quo olea lavatur, praestat, sicut et dolia vinaria.

3) ut frumenti modum — acciperet] Locavi cuidam fundum centum nummis annuis. Convenit autem, ut singulis annis mille modios frumenti loco quinquaginta nummorum acciperem. Finito anno nolo modios mille accipere pro nummis quinquaginta: quia forte ubertas contigit, ita ut nummis triginta mille frumenti modii iam veneant. Summo iure igitur centum quidem nummos possum ex locato petere: iudicis autem officio convenit, ut ratio habeatur, quanti conductoris intersit, in frumento potius, quam in pecunia dimidium pensionis solvere: interest autem eius in viginti, quia nunc mille modii frumenti nummis triginta veneant. Haec autem et tunc obtinent, cum conductor ex conducto agit. Si ergo pactum conventum impleri velim, mille modios accipere, et aestimationem, de qua convenit, reputare compellat.

Cyrelli. Si convenit, ut locator quotannis decem modios frumenti pro nummis decem acciperet, nec frumentum velit accipere, colono imputatur, quod eius interest.

4) si inquilinus ostium fecerit] Locavi tibi domum. Eam ingressus nec fenestras, nec specularia, neque alia quaedam invenisti. Haec tu domui adiecisti. Querimus, an actionem ex conducto adversus me habeas, qua sumtus in haec erogatos a me petas. Et Labeo ait, ad hoc tantum competere tibi ex conducto actionem, ut tollere possis, quae adiecisti: sic tamen, ut damni infecti caveas, ne aliquo modo, dum haec auferas, deteriore domum facias, sed ut pristinam faciem in eodem statu serves.

Cyrelli. Si inquilinus fenestras et ostium aedibus adiecerit, ex conducto agit, ut tollere ea liceat, praestita cautione damni infecti.

5) arcam aeratam intulerit] Coenaculum aedium mearum alicui locavi. Ille autem arcam aeratam in eas intulit. Postea aditum et ostium coangustavi, ut inquilino abire volenti facile non sit arcam exportare. Non solum ex conducto tenebor, sed etiam ad exhibendum actionem adversus me habebit, sive scierim arcam ibi illatam, sive ignoraverim. Nam officium iudicis erit, ut cogat me, ostium dilatate et facultatem praestare inquilino ad arcam transvehendam, sumtibus scilicet meis, qui locavi.

Cyrelli. Si inquilinus arcam in aedes conductas intulerit, et dominus ostium coangustaverit sciens, vel ignorans, tenetur ex conducto et ad exhibendum, ut ianuam suis sumtibus dilatet.

6) si coenaculo in annum conducto] Quidam, cum in annum domum conduxisset, pensionem totius anni prorogavit. Post sex menses autem terrae motu domus corruit, vel incendio consumpta est. Pensionem ceterorum sex mensium repetere potest, ut Mela ait, actione ex conducto, non indebiti conditione. Non enim per errorem plus dedit, quam deberetur, sed bona fide, ut quod prorogabat, ei in pensionem imputaretur. Nemo autem dixerit, id, quod bona fide solvitur, indebiti esse solutionem. Aliud est, si quis, cum decem aedes conduxisset, quindecim solverit. Hic enim, si per errorem solvit, dum putat, se quindecim conduxisse, quinque superflua non actione ex conducto, sed indebiti conditione repetet. Nam inter eum, qui per errorem solvit, et eum, qui integram pensionem prorogavit, magna differentia est. Hic enim sciens ante tempus solvit, quod debitor erat: illius autem sententia error esse intelligitur.

Κυρίλλου. Ὁ κατὰ πλάνην πλείονα μισθὸν δεδοκώς, ἐπειτενεῖ. ὁ δὲ ἐν προαίτια δεδοκώς, εἰ συμβῇ καὶ τὸν οἶκον, κοινούκτι μόνον κινεῖ. [Sch. u. II. 462.]

ἐὰν νοτάριος ἐπὶ μισθῷ παραμείνῃ μοι] Ἐξέκτιω τις ἐμισθώσας τὰς οἰκίας ὁπώρας ἐπὶ ἐνιαυτὸν τυχὸν ἀρχοντὶ τινὶ Ἀκύλᾳ λεγομένῳ ἐπὶ ἐτησίῳν νομισμάτων δέκα. συνέβη τὸν ἀρχοντα τελευτῆσαι τῷ 5. τυχὸν μηνί. ζητοῦμεν, εἰ καὶ τοῦ ἐξῆς χρόνου τὸ μίσθωμα ἀπαιτεῖν δύναται. καὶ γέγονεν Ἀντωνίνου καὶ Σεβήρου διατάξεις, πρὸς δέξιν αὐτοῦ τοῦδε¹⁾ ἐξέκτιωτος ἔχουσα οὕτως. Ὅποτε λέγεις, οὐ διὰ σοῦ ἐμπεποδισθῆναι τὰς ὁπώρας τὰς σὰς τῷ Ἀκύλᾳ παρέχουσιν, εἰ ἐν τῷ αὐτῷ ἐνιαυτῷ τὰς σὰς οὐκ ἐμισθώσας ὁπώρας, οὐδὲ μισθὸν ἔλαβες παρὰ τινος, τὴν πίστιν τοῦ συναλλαγματος δικαίον ἐστὶ πληροῦσθαι. τούτῳ, παρασχεθῆναι σοι τοῦ παντός ἐνιαυτοῦ τὸν μισθόν. καὶ Παπινανὸς δὲ ἐπὶ συνέδρων τοῦτο ἐτρακτίσας. φησὶ γὰρ, εἰ ὁρίσω σαλάριον τοῖς ἐμοῖς συνέδροις εἰς ἀρχὴν παραγγελίας, τελευτήσω δὲ μετὰ τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς, τοῦ ὑπολοίπου χρόνου οἱ ἐμοὶ κληρονόμοι παρέξουσιν αὐτοῖς τὸ σαλάριον, εἰ μὴ ἄρα συνέβη, ἐτέρους αὐτοῖς ἐν τῷ λοιπομένῳ μέρει τοῦ ἐνιαυτοῦ καθεσθῆναι. [Sch. x. II. 462.]

Κυρίλλου. Εἰ ἐξέκτιωτα μισθώσομαι, ἢ ἀκολουθῶντες ἄρχων ὢν, καὶ πρὸ τοῦ χρόνου τελευτήσω, ὅλον τὸν μισθὸν ἀπαιτοῦσιν, εἰ ἄλλῳ ἑαυτοὺς μὴ ἐμισθώσαν. [Sch. x. II. 462.]

L. 20. κ'. Ὡς ἡ πρῶσις, καὶ μίσθωσις συνίσταται ὑπὸ D. XI. X. 2. αἴρεσιν, οὐ μὴν καὶ δωρεᾶς χάριν¹⁾. ἔσθ' ὅτε μόνος ὁ μισθωσάμενος ἐνέχεται. ὥς ὅταν ὁ ἀγοραστής μισθώσῃται τὸν ἀγρόν, ἕως οὗ καταβάλῃ τὸ τίμημα.

ὥς ἡ πρῶσις] Ὡςπερ ἡ πρῶσις, οὕτω καὶ ἡ μίσθωσις ὑπὸ αἴρεσιν γίνεσθαι δύναται. δωρεᾶς δὲ χάριν γενομένη μισθωσις ἀχρηστος. ὅλον ἐὰν μισθώσῃ σοι τὸν ἐμὸν οἶκον ἐπὶ τῷ μηδὲν παρὰ σοῦ λαμβάνειν. [Sch. y. II. 462.]

Κυρίλλου. Καὶ πρῶσις καὶ μισθωσις συνίσταται ὑπὸ αἴρεσιν, οὐ μὴν δωρεᾶς χάριν. [Sch. y. II. 462.]

οὐ μὴν καὶ δωρεᾶς χάριν] Δονατίωνος καὶ οὐκ ἐξορῶται πρῶσις, οὐδὲ ἀγορασία. κατὰ κοινὸν γὰρ λαβεῖν τὸ κοινέσιον²⁾. καὶ ὅτι δονατίωνος καὶ οὐκ ἐξορῶται πρῶσις, φθασίας ἐδίδαξεν ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ α'. τιτ. διγ. λη. τοῦ βιβ. ιη'. ἔργον δὲ, ὅτι τότε οὐκ ἐξορῶται ἡ πρῶσις δωρεᾶς χάριν γενομένη, ὅτε σκοπὸν εἴχῃ τὸ πᾶν τίμημα παραχωρηθῆσαι τῷ πρῶτῳ³⁾, οὐ μὴν ἐνθα τοιοῦτω σκοπῷ τὸ πλείονος ἀξίον ἐλάττωτος πέπρακε. εἰ μὴ ἄρα μετὰ τὸν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἐν συνεστώτῃ τῷ γάμῳ ἡ τοιαύτη γένηται δωρεᾶ. τοῦτο γὰρ φησιν Οὐλπιανὸς ἐν προσηρημένῳ διγ. εστ. [Sch. z. II. 462. sq.]

ἕως οὗ καταβάλῃ τὸ τίμημα]. Κυρίλλου. Ὁ ἀγοραστής μισθωσάμενος τὸν ἀγρόν ἕως οὗ τὸ τίμημα καταβάλῃ⁴⁾, οὐκ ἐνάγει. ὅτε δὲ καταβάλῃ, κατὰ ἀναλογίαν τοῦ παρελθόντος χρόνου ἀπαιτεῖται τὸν μισθόν. καὶ ὁ ὑπὸ κομισσορίου τύπον ἀγοράσας καὶ μισθωσάμενος τὸν ἀγρόν, εἰ ὑποπέσει, τῇ λοκάτῃ ἐνάγεται. [Sch. a. II. 463.]

Στέφανος. Ἀκεπιλατίονα δὲ ποιεῖ ἐπὶ τῷ μισθῷ δηλονότι ἐπερωτῶν αὐτὸν πρότερον καὶ νοβοτατεύων εἰς τὴν βέρεβρις, ἥτις ἀκεπιλατίων τὴν ἐνοχὴν ἀναιρεῖ, ὥς ἐν τῷ τελευταίῳ τιτ. τῆς γ'. ἰνστιτ. τὸ δὲ ποιοῦν τὴν ζήτησιν ἐν τῷ παρόντι θέματι τοῦτο ἐστὶ. ἐπειδὴ γὰρ τὰ μετὰ τὴν πρῶσιν τῷ πράγματι προσγινόμενα διαφέρουσιν τῷ ἀγοραστῇ, ἐκόςως ἐξήγησε, μὴ ἄρα οφείλει ἀπαιτεῖσθαι τὸν μισθὸν τοῦ μετὰ τὴν πρῶσιν δραμόντος χρόνου. φησὶν οὖν, ὅτι ἡ ἀγαθὴ πίστις ἀπαιτεῖ φυλάττειν τὸ γινόμενον σύμφωνον. ἀλλ' ἀγοραστής ἄχρι τοῦ χρόνου, καθ' ὃν τοῦ πράγματος κατέβαλε τίμημα, ἀπαιτεῖται τὸν μισθόν. ἔργον δὲ, ὅτι τόκος τοῦ τιμηματος οὐ δίδεται, καθ' ὃ μῆτε αὐτὸς λαμβάνει τοὺς καρπούς. [Sch. a. II. 463.]

L. 21. κα'. Ἰαβολένος. Καὶ τὴν ἀναλογίαν δίδωσι τοῦ D. cod. χρόνον, καθ' ὃν οὐκ ἔδωκε τὸ τίμημα.

L. 22. pr. καβ'. Παυλ. Εἰ δὲ γένηται τὸ πᾶγμα ἄπρατον D. cod. μὴ διδομένου τοῦ τιμήματος, ἢ κατὰ τοῦ μισθωτοῦ ἀγωγή ἀρμόζει.

1) Adde τοῦ. 2) Usque ad δωρεᾶς χάριν L. 20. legitur est ὁ πρῶτης. 3) Fabr. in marg. supplet: ἐνέγεται, αὐτὸς δέ.

Cyrelli. Qui per errorem pensionis nomine plus solvit, repetit. Qui vero prorogavit, si domus incendio consumpta sit, ex conducto tantum agit.

7) si exceptor pro mercede mecum manserit] Quidam exceptor operas suas in annum forte locaverat magistratui cuidam, Aquilae nomine, nummis decem annuis. Accidit, ut sexto forte mense magistratus vita decederet. Quaerimus, an sequentis temporis mercedem petere possit. Et ab Antonino et Severo ad preces huius exceptoris in hunc modum rescriptum est. Cum per te non stetisses dicas, quominus operas tuas Aquilae praestares, si eodem anno operas tuas non locasti, nec mercedem ab alio accepisti, fidem contractus impleri aequum est: hoc est, mercedem totius anni tibi praestari. Verum et Papinianus hoc tractavit in assessoribus: ait enim, si salarium assessoribus meis constituerem, cum magistratum capesserem, et medio tempore magistratus decessero, heredes mei residui temporis salarium eis praestabunt, si modo reliquo tempore anni aliis non assederint.

Cyrelli. Si exceptorem conduxero, vel comites in magistratu constitutus, et ante tempus decessero, integram mercedem petent, si aliis operam suam non locaverint.

XX. Sicut venditio¹⁾, ita et locatio sub conditione contrahitur, nec vero donationis causa²⁾. Interdum solus conductor obligatur: veluti cum emtor fundum conduxerit, donec pretium solvat³⁾.

1) sicut venditio] Sicut venditio, ita et locatio sub conditione fieri potest. Donationis autem causa facta locatio inutilis est: utputa si aedes meas sic tibi locavero, ut nihil a te reciperem.

Cyrelli. Et venditio et locatio sub conditione contrahitur, nec vero donationis causa.

2) nec vero donationis causa] Donationis causa facta emtio et venditio non valet. Nam de conductione quoque accipe, quod de emtione dicitur. Donationis causa venditionem factam non valere, iam docuit Ulpianus tit. I. dig. 38. lib. 18. Certum autem est, venditionem donationis causa factam tunc non valere, cum venditori propositum fuit, totum pretium remittere, non etiam cum viliori pretio rem maiore dignam vendidit: nisi forte inter virum et uxorem constante matrimonio eiusmodi donatio facta est: hoc enim ait Ulpianus dicto digesto.

3) donec pretium solvat] Emto, qui fundum conduxit, donec pretium exsolvat, convenitur, non etiam agit. Cum autem solverit, pro portione praeteriti temporis mercedem praestat. Et qui fundum conduxit, quem sub commissoria lege emerat, si legem commiserit, ex locato convenitur.

Stephanus. Mercedem autem acceptam fert, interposita scilicet stipulatione et obligatione in verborum obligationem deducta, quae acceptilatio obligationem tollit, ut tit. ult. lib. 3. Institut. Dubitationem autem praesenti casu hoc movit. Quoniam enim, quae post venditionem rei accedunt, ad emtorem pertinent, merito quaesivit, an merces temporis, quod venditionem insecutum est, ab eo peti possit. Ait igitur, bonam fidem exigere, ut servetur pactum conventum. Sed emto usque ad tempus, quo rei pretium solvit, mercedem praestat. Usurae autem pretii non praestantur, quia neque ipse fructus percipit.

XXI. Iavolenus. Et mercedem praestat pro portione eius temporis, quo pretium non solvit.

XXII. Paul. Sin autem pretio non soluto res inemta facta sit, ex locato actio competit.

in Syn. p. 218. 3) Fabr. in marg. ζῆμτιο. 2) Legendum

᾽Οσάκις^{p)} ἐπὶ τῷ γενέσθαι τι δέδοται, μίσθωσίς ἐστιν.

Εἰ δὲ καὶ παρὰσχῶ ἔδαφος ἐπὶ τῷ οἴκῳ γενέσθαι δαπανήμασι τοῦ τεχνίτου, μετέρχεται εἰς ἐμὲ ἢ τῶν γενομένων δεσποτεία, καὶ ὅμως μίσθωσίς ἐστίν· μισθοῦ γὰρ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ.

Φυσικῶς^{q)} καὶ ἐν τῇ πράξει καὶ ἀγορασίᾳ, καὶ τῇ μισθώσει καὶ ἐκμισθώσει^{r)} περιγράφομεν ἀλλήλους ἐν τῷ ποσῷ.

᾽Οσάκις ἐπὶ τῷ γενέσθαι τι δέδοται.] Ἐάν σοι ποιητόν τι παρὰσχῶ, μίσθωσίς ἐστι τὸ τοιοῦτον. οἷον δέδωκά σοι τόπον ἐπὶ τῷ οἴκῳ οἰκοδομήσαι ἐν αὐτῷ, καὶ ὥστε σε οἰκέοις δαπανήμασι πάντα ποιῆσαι, δηλονότι μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἔργου ληγόμενος χίλια νομίσματα. ἀγοράζων σὺ τὰς ὕλας, τὴν μὲν τούτων δεσποτείαν ἐπ' ἐμὲ μεταφέρεις, τὸ ἔργον παραδιδούς, καὶ οὐδὲν ἥτιον μισθωσίς ἐστι τὸ πρᾶγμα, οὐ μὴν πρᾶξις τῶν ὑλῶν. μισθοῖς γὰρ σὺ ὁ τεχνίτης τὰς σαντοῦ ὁπέραις, τουτέστι, τὴν οἰκοδομίαν τοῦ ἔργου. ἐπειδὴ γὰρ κανὼν ἐστίν ὁ λέγων· εἰκεὶ τὰ ἐπικείμενα τοῖς υποκειμένοις, δεσπότης γίνεται τῶν ὑλῶν τοῦ ἐδάφους δεσπότης. καὶ εἰκότως μίσθωσίς ἐστιν, ὡς αὐτοῦ δῆθεν δοκούντος καὶ τὰς ὕλας τῷ τεχνίτῃ παρεσχηκέναι. καὶ τοῦτο σαφῶς ὁ Οὐλπιανὸς βιβλ. ζ'. τῶν διγεστ. tit. α'. διγ. λθ'. φθάσας ἐδίδαξεν. [Sch. b. II. 463.]

Κυρίλλου. Ὁ διδούς τι ποιητόν, οἷον ἔδαφος, ἵνα κτίσῃ ἐξ ἰδίων ὑλῶν, λοκάτι κινεῖ. [Sch. b. II. 464.]

καὶ ἐν τῇ πράξει καὶ ἀγορασίᾳ.] Ὡς περ ἐπὶ τῆς πράξεως καὶ τῆς ἀγορασίας φυσικῶς συγκεχωρηται τὸ πλείονος ἄξιον ἥτινος ἀγοράζειν, καὶ τὸ ἥτινος πλείονος πιπράσκειν, καὶ οὕτως ἀμοιβὰδὸν ἀλλήλους περιγράφειν· οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν μισθώσεων καὶ ἐκμισθώσεων ἐπιτέτριπται τοῦτο ποιεῖν, ὅθεν μισθώσεως γενομένης, οὐκ ἀνατρέπεται ἐπὶ τῷ προσήματι ἐλάττωτος ποσότητος, ἐν ᾧ μηδὲ εἰς δόλος ἐλέγχεται τοῦ ἀντιδίκου. ὥστε οὐν δόλου γενομένου καὶ ἡ μείωσις τοῦ μισθώματος ἀνατρέπει τὸ συναλλάγμα. ἥνικα δὲ δόλου καθαρῶς οἱ συναλλάττοντες, μείωσις μισθώματος οὐκ ἀκροῦ τὴν μισθώσιν. [Sch. c. II. 464.]

Κυρίλλου. Ἐπὶ πράξεως καὶ μισθώσεως ἐφεῖται εἰς τὸ σύμφωνον περιγράφειν ἀλλήλους, ἄνευ δόλου μέντοι. [Sch. c. II. 464.]

κγ'. Ἐρμogene. s) Καὶ οὐκ ἐκ τούτου ἀνατρέπεται ἢ μισθωσίς, εἰ μὴ γέγονε δόλος.

εἰ μὴ γέγονε δόλος.] Τοιοῦτον δόλον θεμάτισον. τυχόν ἀπὸ τοῦ ἐνοικίου λαμβάνων νομίσματα κδ'. ἤτησά τοι με, βιβλοαμφιάτης ὢν, ἢ ῥάπτῃς, ἢ λεπτομεγῆς, ἢ καλλιγράφος, ἵνα τὰ μὲν ιβ'. νομίσματα ἀπ' αὐτοῦ εἰσπράττω, τὰ δὲ ἑτέρα ιβ'. νομίσματα χαρίζω αὐτῷ, καὶ δουλεύει μοι, ἔνθα αὐτοῦ σχῶ χρεῖαν. τούτου δὲ γενομένου, ἐκείνος κατὰ δόλον καὶ περιέργον γνώμην αὐτοῦ συμπασθείας ἀξιούμενος, οὐκ ἐποίησε τὴν δουλείαν. [Sch. d. II. 464.]

κδ'. i) Παυλ. Ἐὰν συμφωνήθῃ, κυρωθῆναι τὸ ἔργον δοκιμασίᾳ τοῦ δεσπότη, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίαν ἐπιζητοῦμεν. u) οὐκ ἔχει δὲ ὁ τοιοῦτος ἄδειαν τὸν χρόνον ἐκτείνειν, ἐν ᾧ τὸ ἔργον συμφωνήθῃ γενέσθαι, ἀλλὰ μόνον τὸ ἔργον δοκιμάζει v).

Τὰ πράγματα τοῦ μισθωσαμένου τὸν ἀγρὸν παρὰ τοῦ μισθωτοῦ οὐχ ὑπόκεινται τῷ μισθώσαντι μισθωτῷ. οἱ μέντοι καρποὶ ὑπόκεινται, ὥς περ εἰ ὁ πρῶτος μισθωτὸς ἔλαβεν αὐτούς.

Ἐάν w) ἐπὶ χρόνον μισθώσω σοι ἀγρὸν ἢ οἶκον, καὶ πρὸ πέραςτος ἐσθῆς αὐτόν, δύναμαι παραχρῆμα

Quoties faciendum aliquid datur¹⁾, locatio est. L. 22. §. 1. D. XIX. 2.

Sed et si solum praestitero ad domum impensa §. 2. fabri aedificandam, dominium eorum, quae facta sunt, in me transit, et tamen locatio est: locat enim operas suas.

In emtione et venditione²⁾, locatione et con- §. 3. ductione naturaliter in quantitate invicem nos circumvenimus.

1) quoties faciendum aliquid datur] Si quid tibi faciendum dederō, locatio est. Utpote, dedi tibi locum, ut in eo domum aedificares, et ut omnia impensa tua faceres, accepturus scilicet post opus perfectum nummos mille. Materiam emens, huius quidem dominium ad me transfers opere tradito, et nihilominus locatio est, non materiae venditio. Locas enim artifex operas tuas, id est, opus inaedificandum. Quoniam enim regula est, quae dicit, superficiem solo cedere, soli dominus materiae dominus efficitur. Et merito locatio est, quasi scilicet et materiam ipsam fabro dedisse videatur. Id Ulpianus iam manifeste docuit lib. 6. Digest. tit. 1. dig. 39.

Cyriilli. Qui aliquid faciendum dat, puta solum, ut ibi ex materia sua aedificet, ex locato agit.

2) in emtione et venditione] Quemadmodum in emtione et venditione naturaliter permissum est, quod pluris est, minoris emere, et quod minoris est, pluris vendere, et ita invicem se circumscribere: ita et in locationibus et conductionibus id facere permittitur: ideoque locatio contracta praetextu minoris quantitatis non rescinditur, si nullus dolus adversarii arguatur. Itaque si dolo factum sit, ut pensio minueretur, contractus rescinditur. Si autem contrahentes dolo careant, pensionis imminutio contractum non infirmat.

Cyriilli. In venditione et locatione circa conventionem licet invicem se circumvenire, sine dolo tamen.

XXIII. Hermogen. Nec ideo locatio rescinditur, L. 23. nisi dolus intercessit¹⁾. D. eod.

1) nisi dolus intercessit] Finge eiusmodi dolum intercessisse. Qui pensionis nomine nummos viginti quatuor accipiebat, rogavit me, cum librorum compactor esset, aut sarcinator, aut faber tignarius, aut scriba librarius, ut duodecim nummos ab eo acciperem, et duodecim reliquos ei remitterem, seque ministerium mihi praestitutum, si eius opera mihi necessaria esset. Quo facto dolo et mala mente misericordia dignus habitus, ministerium non praebuit.

XXIV. Si convenerit¹⁾, ut arbitrato domini L. 24. pr. opus approbetur, boni viri arbitrium desideramus. D. eod. Eiusmodi autem arbiter facultatem non habet prorogandi tempus, intra quod opus fieri convenit, sed opus tantum probat.

Res eius, qui fundum a conductore conduxit²⁾, §. 1. non obligantur ei, qui priori conductor locavit. Fructus tamen obligantur, quemadmodum si primus conductor eos percepisset.

Si ad tempus tibi locavero³⁾ fundum vel do- §. 2. 3. mum, et tempore nondum finito ipsam deserueris,

p) L. 22. §. 1. totidem verbis legitur apud Harm. III. 8. §. 24. e Proch. tit. XVII. §. 17. q) L. 22. §. 3. legitur in Syn. p. 218. r) καὶ ἐκμισθώσει deest in Syn. s) L. 23. iisdem verbis legitur in Syn. p. 218. t) L. 24. pr. iisdem verbis legitur apud Harm. III. 8. §. 25. e Proch. tit. XVII. §. 18. u) Harm. addit: τὸ αὐτό, καὶ εἰς τὴν δοκιμασίαν ἐτέρου τὸ ἔργον ἀγώγων. v) δοκιμάζειν Harm. w) L. 21. §. 2. 3. aliis verbis exhibentur ab Attal. tit. 13. fin.

κινεῖν. καὶ περὶ ὧν πρὸ συμπληρώσεως δεῖ σε ποιῆσαι, ἐνάγω, τυχὸν ἐπὶ τῷ φιλοκαλῆσαι, ἢ φυτεῦσαι.

L. 24. §. 4. 'Ο *) μισθωτὸς πρὸ τῆς πενταετίας ἐβαλλόμε-
D. XIX. 2. νος, παραχρῆμα περὶ πάσης τῆς πενταετίας ἐνάγει· εἰ
καὶ¹⁾ ἀνέχεται αὐτὸν ὁ δεσπότης εἰς τοὺς ἐξῆς ἐνιαυ-
τοὺς νευθῆναι. εἰ γὰρ ὑπῆλθεν ἑτέραν μίσθωσιν,
καὶ πρὸς τὰς δύο ἱκανὸς οὐκ ἔστιν, αὐτὸς μὲν οὐ
δίδωσι τὸ μίσθωμα, λαμβάνει δὲ τὸ διαφέρον. εἰ δὲ
πρὸς ὀλίγας ἡμέρας ἐκωλύθη καὶ οὐδὲν ἐβλάβη, οὐ-
δὲν κουφίζεται.

Κινεῖται ἡ κατὰ τοῦ²⁾ μισθώσαντος ἀγωγή, καὶ
ἐνθα μὴ φυλάττει τὰ συμφωνηθέντα ὁ μισθώσας, ἢ
κωλύει νευθῆναι τὸν μισθωτὸν³⁾, ἢ ἕτερος δυνάμε-
νος ὑπὸ τοῦ μισθώσαντος κωλύεται.

§. 5. 'Εὰν ἐνισταμένης τῆς μισθώσεως διατιθέμενος ὁ
μισθώσας εἴπῃ, ἐλευθερωθῆναι τὸν μισθωτὸν, εἰ μὲν
κωλύεται νέμεσθαι, κινεῖ τὴν κατὰ τοῦ μισθώσαντος
ἀγωγήν· εἰ δὲ μὴ συγχωρεῖται τὸν μισθόν, ἔχει τὴν
ἐκ διαθήκης βοήθειαν.

ἐὰν συμφωνήσῃ.] 'Εμισθώσῃ σοι οἶκον κατασκευα-
σέον εἰς ἐνιαυτὸν, τοῦτον μισθώσει ἐντεθέντος τοῦ ἔργου,
ὥστε κρίσει ἐμῇ τὸ ἔργον δοκιμασέσθαι. οὕτως ὀφείλει ταῦτα
τὰ ἔργα νοεῖσθαι, ὥστε εἰ ἐνεγράφη, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ με-
σιτεία κρίνεσθαι τὸ ἔργον. τὸ αὐτὸ νοούμεν, εἰ καὶ μὴ εἴπον,
ἐμὲ δοκιμασεῖν τὸ ἔργον, ἀλλὰ Τίτιον, ἢ ἕτερόν τινα. ἢ γὰρ
καλῇ πίστις βούλεται, ὥστε τὴν κρίσιν τοῦ ὀνομασθέντος εἰς
ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίαν ἀναφέρεσθαι· ταύτην δὲ τὴν δο-
κιμασίαν λαμβάνεσθαι ἐπὶ τῇ ποιότητι τοῦ ἔργου, οὐ μὴ καὶ
εἰς τὸ ἐπεκταθῆναι τὸν ἐπὶ τῇ κατασκευῇ συμφωνηθέντα χρό-
νον· εἰ μὴ ἄρα καὶ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ἐνετέθη τῷ συμφωνῶντι.
ἐπειδὴ δὲ πρὸς πολλὴν πίστιν ἢ τοιαύτη δοκιμασία λαμβάνεται,
εἰ συμβῇ ἐμὲ τὸν δεσπότην ἦρουν καὶ τὸν ὀνομασθέντα ὑπὸ
τοῦ μισθωσαμένου δελεασθέντα κρίναι τὸ ἔργον, ὥς οὐ καλῶς
ἔχονσα ἄκρος ἢ κρίσις ἔσται, καὶ κινήσεται κατὰ τοῦ μισ-
θωσαμένου ἢ λοκότη. [Sch. e. II. 464.]

Τοῦτο νόησον, ἐνθα καὶ τὴν προσηγορίαν ἰδικῶς εἶπεν τοῦ
ὀφειλόντος δοκιμασῆαι^{α)} τὸ ἔργον. οὕτως εἶπε διὰ τὸ σαφῶς
εἰρημένον τῷ Γαίῳ ἐν ἀρχῇ τοῦ κε'. διγ. τοῦ παρόντος τίτλου.
[Sch. e. II. 465.]

Κυρίλλου. Εἰ ὁ μισθώσας ἔργον εἴπῃ, κρίσει αὐτοῦ ἢ
Τιτίου τοῦτο δοκιμασθῆναι, ὥς ἀνὴρ ἀγαθὸς τοῦτο δοκιμά-
ζει. ἐπεκτείνειν δὲ τὴν τοῦ ἔργου ἡμέραν οὐ δύναται. [Sch. e.
II. 465.]

τὰ πράγματα τοῦ μισθωσαμένου.] Ἀγρὸν ἐμι-
σθώσῃ σοι ἐπὶ νομισμάτων ἐτησίαν ὅ. σὺ δὲ τοῦτον ἐμισθώ-
σας Τίτῳ. τὰ μὲν εἰσενεχθέντα παρὰ σοῦ πράγματα ἐν ταύτῃ
τῷ ἀγρῷ υποκείται μοι λόγῳ τοῦ μισθώματος. εἰ δὲ σὺ μὲν
οὐδὲν εἰσῆγαγες, ὁ δὲ παρὰ σοῦ μισθωσάμενος εἰσεκόμισεν
ἐνταῦθα πράγματα, οὐχ υποκίσταται ἐμοὶ τῷ α'. λοκότηρι
ἔνεκα τοῦ μισθώματος τὰ αὐτοῦ πράγματα, ἐπειδὴ σοί, οὐ
μὴν ἐκείνῳ τὸν ἀγρὸν ἐμισθώσα. οἱ δὲ ληφθέντες ὑπὸ τοῦ
μισθωσαμένου κατὰ δευτέραν τάξιν καρποὶ υποκίσσονται λόγῳ
ἐνεχύρου τῷ μισθώσαντι, ὥστε εἰ ἔτυγον ληφθέντες ὑπὸ
σοῦ κατὰ προτέραν τάξιν μισθωσαμένου. [Sch. f. II. 465.]

Κυρίλλου. Τὰ πράγματα τοῦ μισθωσαμένου ἀγρὸν οὐχ
ὑποκείται τῷ δεσπότην· οἱ δὲ καρποὶ ἀεὶ ὑποκινεῖται. [Sch. f.
II. 465.]

ἐὰν ἐπὶ χρόνον μισθώσω σοι.] Ἀγρὸν ἢ οἶκον
ἐμισθώσῃ σοι ἐπὶ πενταετίαν εἰς ὅ. νομισμάτα. ἐὰν ἐν τῷ
δευτέρῳ ἢ τρίτῳ ἐνιαυτῷ καταλείψῃς τὸν οἶκον, ἢ τοῦ ἀγροῦ
τὴν γεωργίαν, δύναμαι κινεῖν ἐντεῦθεν ἡδὴ περὶ τοῦ δια-
φέροντος· οἷον ὥστε τυχὸν οἰκοδομήσαι τι, καθὼ ἐπακτεύθῃ,
ἢ ἀμπέλους μεταφυτεύσαι. [Sch. g. II. 465.]

Κυρίλλου. Εἰ καταλείπει τὸν οἶκον ὁ ἔνοικος, ἢ ὁ κολω-
νὸς τὴν γεωργίαν, καὶ πρὸ τοῦ χρόνου τῆς μισθώσεως ἐνάγεται.
[Sch. g. II. 465.]

possum statim agere. De his etiam, quae ante tem-
pus locationis finitum facere debuisti, ago, forte ut
aliquid reficias aut plantes.

Colonus⁴⁾ ante quinquennium expulsus, statim
totius quinquennii nomine agit: etsi reliquis annis
dominus eum frui patiatur. Si enim aliam condu-
ctionem suscepit, nec duabus sufficit, ipse quidem
pensionem non solvit, et id, quod interest, conse-
quitur. Quodsi paucis diebus prohibitus sit, neque
ullum damnum passus sit, nihil ei remittitur.

Ex conducto agitur⁵⁾, et cum locator placita
non servat, vel ipse conductorem prohibet, vel alius,
qui a locatore prohiberi potest.

Si durante adhuc locatione⁶⁾ locator testamento
iusserit conductorem liberari, si quidem possidere pro-
hibeatur, ex conducto agit: sin autem merces ei non
remittitur, ex testamento actionem habet.

1) si convenerit.] Locavi tibi domum aedifican-
dam intra annum, ea lege locationi inserta, ut arbi-
tratu meo opus approbetur. Haec verba ita accipienda
sunt, ac si scriptum esset, ut boni viri arbitratu opus
probaretur. Idem intelligimus, si non dixi, me opus
probaturum, sed Titium, vel alium quendam. Nam bona
fides vult, ut arbitrium eius, qui nominatus est, ad boni
viri arbitrium referatur: arbitrium autem illud perti-
neat ad qualitatem operis, non ad prorogandum tem-
pus operi faciundo praestitutum: nisi forte et hoc ab
initio pacto comprehensum sit. Quoniam autem eius-
modi approbatio ex bona fide fieri debet, si dominus
aut qui nominatus est, a conductore inductus opus
approbaverit, approbatio tanquam iniqua erit irrita,
et adversus conductorem agetur ex locato.

Hoc accipe, si nomen eius, qui opus approbaturus
est, specialiter expresserit. Sic dicas propter id, quod
manifeste ait Gaius principio dig. 25. huius tituli.

Cyrilli. Si is, qui opus faciendum locavit, adiecerit,
ut id arbitratu ipsius vel Titii approbaretur, tanquam
vir bonus id probat. Diem autem operi faciundo prae-
stitutum prorogare non potest.

2) res eius, qui — conduxit.] Fundum tibi
locavi nummis centum annuis: tu vero eundem Titio
locasti. Res quidem a te in hunc fundum illatae pen-
sionis nomine mihi obligatae sunt. Quodsi nihil intule-
ris, qui autem a te conduxit, res illic importaverit,
res eius mihi primo locatori pensionis nomine non obli-
gabuntur, quoniam tibi, nec vero illi fundum locavi.
Fructus autem a posteriore conductore percepti locatori
pignoris iure tenebuntur, quemadmodum si a te priore
conductore percepti essent.

Cyrilli. Res eius, qui fundum conduxit, domino non
obligantur: fructus autem semper obligantur.

3) si ad tempus tibi locavero.] Fundum vel
domum in quinquennium nummis centum tibi locavi. Si
secundo vel tertio anno domum deseras, vel fundi cul-
turam, possum inde agere de eo, quod mea intersit:
veluti ut aliquid aedifices, uti pacto comprehensum est,
vel ut propagationes vitium facias.

Cyrilli. Si inquilinus d. m. deseruerit, vel colo-
nus culturam, etiam ante tempus locationis finitum
convenitur.

α) L. 24. §. 4. legitur in Syn. p. 219. γ) Syn. pro εἰ καὶ habet καὶ. ζ) τοῦ cum Syn. inserui. α) Syn. μισθόν.
Leuncl. in marg. μισθωτόν. αα) Fabr. δοκιμασθῆναι.